

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА – ОСНОВА АГРАРНОЇ
РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»
(обліково-фінансовий факультет)**

**16-17 квітня 2025 року,
м. Миколаїв, Україна**

Миколаїв

2025
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

МАТЕРІАЛИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА – ОСНОВА АГРАРНОЇ
РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»
(обліково-фінансовий факультет)

16-17 квітня 2025 року,
м.Миколаїв, Україна

Миколаїв

2025

УДК 657-024.11:658.1

О-16

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол №8 від 21.04.2025р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шебанін В.С., д-р техн. наук, професор, академік НААН, в.о.ректора МНАУ; **Біліченко О.С.**, канд. екон. наук, доцент, в.о. декана обліково-фінансового факультету МНАУ; **Дубініна М.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри обліку і оподаткування МНАУ; **Потривасєва Н.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка науково-дослідним відділом МНАУ; **Сіренко Н.М.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; **Довгаль О.В.**, д-р екон. наук, професорка, завідувачка кафедри економічної теорії і суспільних наук МНАУ; **Шарата Н.Г.**, д-р пед. наук, професорка, проректорка з науково-педагогічної та виховної роботи і підвищення кваліфікації МНАУ; **Побережець Г.С.**, канд. іст. наук, доцентка, в.о.завідувачки кафедри українознавства МНАУ.

Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей.

**СЕКЦІЙНІ ЗАСІДАННЯ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**СЕКЦІЯ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АУДИТ ТА АНАЛІЗ: СУЧАСНІ
КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»**

УДК 657.1:631.1:005.52

**БУХГАЛТЕРСЬКА ДОВІДКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УСУНЕННЯ
ПОМИЛОК ПРИ ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Дубініна М.В.,

д-р екон. наук, професор,

завідувач кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах ведення бухгалтерського обліку на аграрних підприємствах, що функціонують у складному правовому, економічному та технологічному середовищі, особливої актуальності набуває питання забезпечення достовірності облікової інформації. Будь-яке порушення в обліковому процесі – від неухважного внесення даних до системної помилки в бухгалтерській програмі – може суттєво вплинути на фінансові результати підприємства, податкові зобов'язання та управлінські рішення. У цьому контексті бухгалтерська довідка виступає не лише як технічний інструмент, а як важливий елемент системи внутрішнього контролю.

В аграрному секторі, який характеризується сезонністю виробництва та обліком біологічних активів, імовірність виникнення помилок зростає. Тому своєчасне та методично правильне виправлення таких помилок є критично важливим. Відповідно до Методичних рекомендацій № 356 [1] та Положення № 88 [2], бухгалтерська довідка виконує роль облікового регістру та, за певних умов, вважається первинним документом [3].

У структурі бухгалтерського обліку помилки можуть бути наслідком як людського чинника, так і збою в роботі програмного забезпечення. На аграрних підприємствах часто виникають ситуації, коли частина господарських операцій залишається не відображеною в обліку через відсутність типових форм документів. У таких випадках бухгалтерська довідка стає єдиним правомірним інструментом для включення таких операцій до облікової системи.

Варто звернути увагу на те, що бухгалтерська довідка має бути складена з дотриманням усіх вимог до первинного документа, зокрема повинна містити інформацію про зміст господарської операції, її суму, обґрунтування, кореспонденцію рахунків, а також підписи відповідальних осіб. Особливої ваги ці вимоги набувають у контексті контролюючих органів, оскільки правильне

оформлення довідки може бути вирішальним у підтвердженні правомірності бухгалтерських записів.

У випадку виявлення помилки поточного року, коли обліковий регістр ще не закритий, можливе виправлення помилки коректурним методом. Проте, якщо регістр уже підсумований або стосується минулого періоду – виправлення обов'язково оформлюється через бухгалтерську довідку [4]. У системах електронного обліку це набуває особливої актуальності, адже будь-яке втручання в попередні періоди може бути обмежене програмною логікою.

В аграрному секторі часто трапляються помилки, пов'язані з нарахуванням амортизації основних засобів сезонного використання, розрахунком собівартості продукції, або некоректним обліком біологічних активів. Такі помилки, як правило, виявляються під час складання фінансової звітності або підготовки податкових декларацій. Їхнє виправлення через бухгалтерську довідку дозволяє уникнути ретроспективних змін у попередніх регістрах, що відповідає принципам безперервності обліку та стабільності звітності.

Особливістю бухгалтерської довідки є її гнучкість – вона може бути складена в довільній формі з урахуванням специфіки підприємства. Це дозволяє ефективно адаптувати облікові процедури до реальних потреб аграрного бізнесу. Однак, щоб уникнути зловживань або непорозумінь з боку фіскальних органів, доцільно затвердити внутрішні регламенти щодо її використання, у тому числі через наказ про облікову політику.

Наявність бухгалтерської довідки у облікових документах підприємства надає можливість документального підтвердження проведених коригувань і дозволяє забезпечити безперервність та узгодженість даних між первинними документами, регістрами обліку та фінансовою звітністю. Таким чином, довідка виконує не лише функцію виправлення, але й запобігання повторенню аналогічних помилок у майбутньому.

У практиці аграрного обліку бухгалтерська довідка також виконує роль пояснювального документа під час формування резервів, визначення вартості продукції тваринництва або розподілу витрат у межах облікових періодів. Це є додатковим підтвердженням її значущості в системі облікової документації.

У разі виявлення помилки, що вплинула на фінансовий результат минулих років, бухгалтерська довідка дозволяє здійснити виправлення через рахунок 44 «Нерозподілений прибуток», не впливаючи на поточні доходи та витрати, що забезпечує коректне подання звітності.

Досвід багаторічної практики свідчить, що найбільшу ефективність бухгалтерська довідка демонструє у поєднанні з іншими елементами внутрішнього контролю: аудитом, автоматизованими системами перевірки, та регулярним аналізом облікових записів. У такій системі довідка перестає бути лише технічним інструментом і стає елементом аналітичного мислення бухгалтера.

Підсумовуючи, варто зазначити, що правильне використання бухгалтерської довідки в обліку аграрних підприємств дозволяє не лише

дотримуватися вимог чинного законодавства, а й забезпечує цілісність, логічність і прозорість облікової інформації. Усе це формує довіру до фінансової звітності, як з боку внутрішніх користувачів, так і зовнішніх – інвесторів, контролюючих органів та партнерів.

Таким чином, бухгалтерська довідка є універсальним засобом, що поєднує облікову точність, документальне підтвердження та аналітичну функцію. Її впровадження як стандартного інструменту виправлення помилок в аграрному обліку має стати невід’ємною частиною сучасної практики ведення бухгалтерії.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо застосування регістрів бухгалтерського обліку, затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 № 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00>
2. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Міністерства України від 24.05.1995 № 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0393-95#Text> – Назва з екрана.
3. Бухгалтерська довідка – вимоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/plvkk>.
4. Бухгалтерські помилки: знайти та знешкодити –БУХГАЛТЕР.UA. URL: https://buh.ligazakon.net/news/218463_bukhgalterska-dovdka-vistupa-pdstavoyu-dly-a-vdobrazhennya-operats-u-bukhoblku--mnfn (дата звернення: 09.04.2025).

УДК 657:330.3-021.387

ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ESG-ФАКТОРІВ

Кузьома В.В.,

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** розглянуто взаємозв'язок між обліком та оподаткуванням в контексті сталого розвитку та ESG-факторів. Проаналізовано роль систем обліку у забезпеченні інформацією для прийняття рішень щодо сталого розвитку та відображенні впливу ESG-факторів на діяльність підприємств. Розглянуто можливості податкової системи як інструменту стимулювання сталого розвитку та врахування ESG-факторів. Оцінено поточний стан інтеграції сталого розвитку та ESG-факторів в облікову та податкову системи України, визначено ключові тенденції та перспективи подальшого розвитку.*

***Ключові слова:** сталий розвиток, ESG-фактори, облік, екологічний облік, соціальний облік, нефінансова звітність, інтегрований облік, оподаткування, екологічні податки, податкові пільги.*

У сучасному світі концепція сталого розвитку набуває все більшого значення, визначаючи стратегічні напрями розвитку бізнесу та економіки в цілому. Паралельно зростає вплив ESG-факторів (екологічних, соціальних та управлінських), які стають ключовими індикаторами оцінки діяльності підприємств інвесторами, споживачами та іншими зацікавленими сторонами. В цьому контексті системи обліку та оподаткування відіграють важливу роль, забезпечуючи інформаційну підтримку для прийняття рішень щодо сталого розвитку та відображаючи вплив ESG-факторів на фінансові результати та зобов'язання підприємств.

Зокрема, екологічний фактор охоплює вплив підприємства на навколишнє середовище, включаючи використання природних ресурсів, управління відходами, викиди парникових газів, забруднення довкілля та збереження біорізноманіття. Соціальний фактор відображає відносини компанії із зацікавленими сторонами, такими як працівники, клієнти, постачальники та місцеві громади. Він включає питання трудових прав, охорони здоров'я та безпеки праці, різноманітності та інклюзивності, відповідальності за продукцію та залучення громад. Управлінський фактор стосується структури управління підприємством, його етики ведення бізнесу, прозорості, підзвітності, прав акціонерів та ефективності ради директорів тощо.

ESG-фактори є конкретними критеріями, за допомогою яких можна оцінити внесок компанії у сталий розвиток. Успішне управління ESG-ризиками та можливостями не лише сприяє збереженню навколишнього середовища та покращенню соціальних відносин, але й може позитивно впливати на фінансову стійкість та довгострокову вартість компанії [11].

Система обліку є ключовим інструментом для збору, обробки та надання інформації про діяльність підприємства. В контексті сталого розвитку та ESG-факторів облікова інформація набуває нових вимірів [4].

Традиційний бухгалтерський облік часто не відображає повною мірою екологічні витрати (наприклад, витрати на запобігання забрудненню, відновлення довкілля) та екологічні зобов'язання (наприклад, зобов'язання з рекультивації земель). Розвиток екологічного обліку спрямований на ідентифікацію, вимірювання та відображення таких показників, що є важливим для оцінки екологічної ефективності та прийняття управлінських рішень (наприклад, Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ) 37 "Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи") [8].

Інформація про соціальні інвестиції, витрати на персонал, програми соціальної відповідальності стає все більш значущою для оцінки соціального впливу компанії. Нефінансові звіти, які включають соціальні показники, доповнюють традиційну фінансову звітність та надають більш повну картину діяльності підприємства (наприклад, Керівництво зі звітності в сфері сталого розвитку GRI) [5].

Для відображення інформації про ESG-фактори компанії все частіше використовують нефінансову звітність, яка може включати звіти про сталий

розвиток, звіти про корпоративну соціальну відповідальність тощо. Концепція інтегрованого обліку передбачає об'єднання фінансової та нефінансової інформації для надання цілісного уявлення про створення вартості компанією в короткостроковій та довгостроковій перспективі [6].

Розвиток систем обліку, здатних адекватно відображати ESG-фактори, є важливим для забезпечення прозорості, підзвітності та прийняття обґрунтованих рішень у сфері сталого розвитку.

Податкова система може відігравати значну роль у стимулюванні сталого розвитку та врахуванні ESG-факторів через різні механізми [9].

Введення податків на забруднення навколишнього середовища (Податковий кодекс України, розділ VIII), використання природних ресурсів (Податковий кодекс України, розділ IX), утворення відходів може стимулювати підприємства до зменшення негативного впливу на довкілля та інвестування в екологічно чисті технології [13].

Надання податкових пільг компаніям, які впроваджують екологічно «дружні» технології, здійснюють інвестиції в енергоефективність, розвивають відновлювані джерела енергії або реалізують соціально значущі проекти (наприклад, звільнення від оподаткування прибутку, спрямованого на екологічні цілі, відповідно до Податкового кодексу України). Хоча в Україні спеціальні податкові режими для "зелених" та соціальних підприємств знаходяться на стадії розвитку, існують окремі ініціативи та програми підтримки, які можуть включати податкові стимули. Ефективне використання інструментів податкової політики може стати потужним стимулом для інтеграції принципів сталого розвитку та ESG-факторів у діяльність бізнесу.

Інформація, що генерується системами обліку щодо ESG-факторів, є критично важливою для цілей оподаткування. Зокрема, для визначення бази оподаткування. Так, дані екологічного обліку (наприклад, обсяги викидів забруднюючих речовин, обсяги утворених відходів, обсяги використаних природних ресурсів, що фіксуються у первинних документах та облікових регістрах) використовуються для визначення бази оподаткування екологічними податками та зборами [13].

Крім того, інформація про інвестиції в екологічно чисті технології або соціальні проекти, зафіксована в обліку (наприклад, витрати на придбання відповідного обладнання, витрати на соціальні програми, що підтверджуються первинними документами та фінансовою звітністю), є необхідною для підтвердження права на отримання відповідних податкових пільг (якщо такі передбачені законодавством).

Підприємства, що користуються певними податковими преференціями, пов'язаними зі сталим розвитком, повинні надавати облікову інформацію, що підтверджує їх відповідність критеріям таких режимів (наприклад, дані про обсяги використання відновлюваних джерел енергії, що відображаються в обліку).

В Україні питання інтеграції сталого розвитку та ESG-факторів у системи обліку та оподаткування перебуває на початковому етапі розвитку.

На законодавчому рівні вимоги до нефінансової звітності, яка б комплексно відображала ESG-фактори, поки що не є обов'язковими для більшості підприємств. Проте, великі компанії та компанії з іноземними інвестиціями все частіше ініціюють підготовку звітів про сталий розвиток на добровільній основі, використовуючи міжнародні стандарти (GRI, SASB). Розвиток екологічного обліку обмежується переважно обліком екологічних платежів та витрат на природоохоронні заходи, передбачених законодавством. Облік соціальних інвестицій та відповідних витрат ведеться в рамках загального бухгалтерського обліку.

В Україні діють екологічні податки та збори, спрямовані на компенсацію негативного впливу на довкілля. Однак, система податкових пільг та стимулів для підприємств, які впроваджують принципи сталого розвитку та враховують ESG-фактори, є недостатньо розвиненою та потребує подальшого вдосконалення. Існують окремі положення Податкового кодексу, що передбачають пільги для певних видів діяльності, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, але їх застосування є обмеженим.

Наразі в Україні триває процес імплементації європейських директив у сфері сталого розвитку та корпоративної звітності. Очікується, що в майбутньому вимоги до нефінансової звітності та врахування ESG-факторів будуть посилюватися, що зумовить необхідність розвитку відповідних облікових практик та можливих змін у податковій системі.

Інтеграція концепцій сталого розвитку та ESG-факторів у системи обліку та оподаткування є важливим завданням сучасної економіки. Розвиток екологічного та соціального обліку, впровадження нефінансової звітності та використання податкових інструментів для стимулювання відповідальної поведінки бізнесу сприяють більш стійкому та збалансованому розвитку. В Україні цей процес перебуває на початковому етапі, проте існуючі законодавчі ініціативи та міжнародний досвід свідчать про неминучість поглиблення інтеграції ESG-факторів в облікову та податкову системи. Подальші дослідження в цій сфері повинні бути спрямовані на розробку методологічних підходів до обліку ESG-факторів з урахуванням української специфіки, оцінку ефективності існуючих та потенційних податкових стимулів та гармонізацію національних стандартів звітності з міжнародними вимогами у сфері сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Brundtland Commission. (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press.
2. Elkington, J. (1997). Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. Capstone Publishing.
3. Friedman, M. (1970). The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits. The New York Times Magazine.
4. Gray, R. H., Bebbington, J., & Collison, D. (2006). The changing role of accounting: From stewardship to sustainability. Accounting Forum, 30(1), 5-36.
5. Global Reporting Initiative (GRI). Sustainability Reporting Standards.

6. International Integrated Reporting Council (IIRC). (2013). The International IR Framework.
7. International Organization for Standardization (ISO). (2010). ISO 26000:2010, Guidance on social responsibility.
8. International Accounting Standards Board (IASB). IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets.
9. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2021). Tax and Environmental Sustainability: Trends and Policy Guidance. OECD Publishing.
10. OECD. (2015). OECD Principles of Corporate Governance. OECD Publishing.
11. Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating Shared Value. Harvard Business Review, 89(1/2), 62-77.
12. Sustainability Accounting Standards Board (SASB). SASB Standards.
13. Податковий кодекс України.

УДК 347.736:005.94:658

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ: КРИТЕРІЇ, ЗАХИСТ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Лугова О.І.,

кандидат економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах розвитку економіки та посилення конкуренції питання захисту інформації, що має стратегічне значення для підприємств, набуває особливої актуальності. Одним із найважливіших інструментів збереження конкурентних переваг є комерційна таємниця. Раціональна організація режиму доступу до такої інформації, визначення її складу, запровадження відповідних внутрішніх нормативних актів — усе це є необхідною умовою ефективного функціонування суб'єктів господарювання.

Поняття «комерційна таємниця» немає в трудовому праві, але воно передбачене статтями 505–508 Цивільного кодексу України.

Зокрема, у ч. 1 ст. 505 ЦКУ визначено, що «комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію» [1].

Комерційною таємницею можуть вважатися відомості технічного,

виробничого, організаційного, комерційного та іншого характеру, за винятком інформації, яка відповідно до чинного законодавства не підлягає віднесенню до такої категорії.

Інформація комерційного змісту визнається конфіденційною або такою, що становить комерційну таємницю, лише за умови закріплення цього статусу в локальних нормативних актах підприємства.

Для забезпечення захисту такої інформації застосовуються спеціалізовані програмні засоби та технічне обладнання, що обмежують несанкціонований доступ і мінімізують ризик витоку даних з електронних носіїв. Контроль за дотриманням відповідного режиму покладається переважно на системних адміністраторів. Серед технічних заходів — блокування доступу до певних директорій, обмеження використання зовнішніх накопичувачів, заборона на синхронізацію з хмарними сервісами, CRM-системами тощо.

З метою організації ефективного доступу до конфіденційної інформації її поділяють на категорії відповідно до рівня важливості. Формується перелік працівників, які мають право ознайомлюватися з певною категорією даних.

Оптимальним рішенням є розробка та затвердження внутрішнього нормативного документа — Положення про комерційну таємницю. У цьому документі необхідно чітко визначити правила збереження інформації, порядок поводження з нею, а також регламент доступу персоналу до даних, що мають конфіденційний статус. Додатково варто встановити процедуру надання дозволів на роботу з інформацією, що має ознаки комерційної таємниці. Конкретний обсяг і склад інформації, яка підлягає захисту, визначається безпосередньо власником або керівником підприємства з урахуванням вимог законодавства.

Нормативні документи не містять вичерпного переліку критеріїв для визначення інформації як комерційної таємниці. Водночас Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 року № 611 [2] окреслює перелік даних, які не підлягають віднесенню до такої категорії.

На практиці при класифікації інформації як комерційної таємниці беруть до уваги такі характеристики: відсутність державної таємниці, зв'язок з виробничими процесами підприємства, наявність фактичної або потенційної економічної цінності, здатність створювати конкурентні переваги, а також обмежений доступ до неї.

Типовими прикладами комерційної інформації можуть бути:

- дані про наявні або плановані договори;
- інформація про фінансові показники, цінову політику;
- персональні дані співробітників;
- стратегічні та адміністративні плани підприємства;
- відомості про партнерів і клієнтів;
- науково-дослідні розробки, бази даних;
- незареєстровані винаходи, раціоналізаторські пропозиції;
- результати маркетингових досліджень і внутрішні аналітичні звіти.

Працівники, діяльність яких пов'язана з комерційною інформацією,

повинні бути ознайомлені з відповідними положеннями під підпис. Це завдання покладається на кадрову, юридичну або службу безпеки підприємства. Важливо, щоб кожен співробітник мав доступ лише до тієї інформації, яка необхідна для виконання його функціональних обов'язків.

Одним з основних ризиків є розголошення конфіденційної інформації, у тому числі шляхом передавання її третім особам або конкурентам. Часто витік відомостей відбувається внаслідок ненавмисних дій – наприклад, поширення документів через інтернет-ресурси, соціальні мережі чи медіа. Подібні випадки кваліфікуються як порушення режиму захисту комерційної інформації й тягнуть за собою юридичну відповідальність: матеріальну, цивільну, адміністративну або кримінальну.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV ; станом на 09.04.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF#Text>

УДК 657.471:631.147

АУТСОРСИНГ ОБЛІКОВИХ ФУНКЦІЙ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

Потриваєва Н.В.,

докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,

Висвітлено теоретичні та прикладні аспекти впровадження аутсорсингу облікових функцій у фермерських господарствах як інструменту ефективного контролю виробничих витрат. Визначено ключові передумови, переваги та ризики застосування аутсорсингу в умовах цифрової трансформації аграрної сфери. Доведено, що використання аутсорсингових послуг сприяє підвищенню прозорості обліку, зниженню витрат і покращенню управлінських рішень.

Ключові слова: бухгалтерський облік, аутсорсингові послуги, витрати виробництва, цифровізація, контроль, сільське господарство.

В умовах трансформаційних процесів в аграрній сфері України фермерські господарства дедалі частіше стикаються з необхідністю вдосконалення системи управління виробничими витратами. Обмеженість кадрових, фінансових та технологічних ресурсів значно ускладнює забезпечення функціонування повноцінного бухгалтерського підрозділу на

підприємстві. Ефективним рішенням цієї проблеми виступає аутсорсинг облікових функцій, який перетворюється на інструмент раціоналізації управлінських рішень.

Передача облікових завдань спеціалізованим компаніям або незалежним консультантам дає змогу фермерським господарствам зменшити навантаження на адміністративну ланку та зосередитися на стратегічних аспектах розвитку. Згідно з результатами досліджень, впровадження аутсорсингу сприяє зниженню витрат, підвищенню керованості та забезпеченню системного підходу до моніторингу витрат. Це дозволяє оперативно виявляти відхилення від запланованих показників, ідентифікувати резерви зниження собівартості продукції, що є надзвичайно актуальним у контексті нестабільного доступу до фінансування та цінових коливань на аграрні ресурси [1].

Європейська практика підтверджує доцільність застосування аутсорсингу в обліку аграрних підприємств, демонструючи високу якість обробки фінансової інформації, чітке нормативне регулювання та активне впровадження цифрових рішень [2]. Такий підхід забезпечує достовірність, своєчасність та прозорість облікових даних, необхідних для ефективного управління.

Ключовим чинником результативного застосування аутсорсингової моделі є рівень цифрової інтегрованості. Сучасні програмні платформи для обліку в сільському господарстві дозволяють автоматизувати операційні процеси, формувати аналітичні звіти, здійснювати моніторинг витрат у режимі реального часу та забезпечують комплексну інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень [3].

Разом із тим, успішна реалізація облікового аутсорсингу вимагає врахування низки важливих факторів: професійна компетентність виконавця, безпека та захист даних, регламентованість взаємодії між сторонами, а також технічна здатність інтегрувати цифрові рішення у внутрішні процеси досліджуваних господарств.

Таким чином, застосування аутсорсингу в обліковій сфері фермерських господарств виступає перспективним інструментом підвищення ефективності управління витратами. Такий підхід сприяє більш точному формуванню собівартості, раціональному використанню ресурсів, посиленню контролю за фінансовими потоками та адаптації аграрних підприємств до умов змінного ринкового середовища.

Список використаних джерел:

1. Potryvaieva, N., & Palieiev, A. (2023). Accounting outsourcing as a modern effective tool of enterprise management. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 27(3), 18–30. <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.18>.
2. Дубініна, М., Сирцева, С., Чебан, Ю., Дубінін, В., Лугова, О., & Хомяк, Н. (2022). Організація бухгалтерського обліку в країнах Європейського Союзу: сучасні проблеми та перспективи вдосконалення. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(43), 271–277. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3759>.

3. Potryvaieva, N., Dubinina, M., Cheban, Yu., Syrtseva, S., & Luhova, O. (2024). Digitalisation of accounting of agricultural enterprises: National and international experience. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 2024(4), 41–53. <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/4.2024.41>.

УДК 657.6:336.763

ОБЛІК ВАЛЮТНИХ СВОПІВ: МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

Сирцева С.В.,

кандидат економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри обліку і оподаткування

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків та активізації міжнародних розрахунків особливого значення набуває ефективне управління валютними ризиками. Одним із ключових інструментів такого управління є валютний своп — деривативний фінансовий контракт, що передбачає обмін валютами між сторонами на умовах двох протилежних угод з різними датами валютування. Економічна сутність валютного свопу полягає в обміні основної суми та/або процентних платежів у різних валютах на визначений період часу з метою хеджування валютного ризику, оптимізації ліквідності або здійснення арбітражних операцій.

Валютний своп може розглядатися як аналог короткострокового валютного кредитування із зобов'язанням зворотного обміну валюти на заздалегідь визначених умовах [1].

Роль валютного свопу не обмежується лише технічним інструментом. Він є носієм інформаційних сигналів щодо очікувань ринку, формує криву безризикових процентних ставок у відповідній валюті та використовується як засіб реалізації монетарної політики [2].

У міжнародній практиці облік валютних свопів базується на положеннях МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», який передбачає оцінку деривативів за справедливою вартістю з відображенням змін у прибутках або [3].

Проте, незважаючи на єдині методологічні засади, існують суттєві особливості обліку валютних свопів у різних країнах, що зумовлені регуляторними, правовими, технологічними та економічними відмінностями.

У країнах ЄС облік валютних свопів регулюється як МСФЗ, так і вимогами Європейського органу з цінних паперів та ринків (ESMA).

У США відповідні вимоги встановлюються стандартами FASB (зокрема ASC 815), однак у практиці великих корпорацій поширеним є використання

облікових моделей хеджування. Основною вимогою до обліку хеджування є наявність документованої стратегії та доказів ефективності.

В Україні валютні свопи обліковуються з дати укладення договору, а зміни їх справедливої вартості визнаються через прибутки або збитки. Проте оцінка справедливої вартості ґрунтується на внутрішніх методиках банків та підприємств, що часто запозичують іноземні підходи (наприклад, дисконтовані грошові потоки або метод PERT). Останній передбачає оцінку ймовірних грошових потоків за сценаріями, що особливо актуально в умовах невизначеності.

Через те, що валютні свопи зазвичай не є стандартизованими біржовими інструментами, їх справедлива вартість визначається за допомогою моделей, які враховують дисконтовані грошові потоки, форвардні курси та ставки обміну. У багатьох юрисдикціях бракує офіційно затверджених моделей, що ускладнює порівнянність облікової інформації [2].

Серед викликів міжнародного обліку валютних свопів можна виділити:

- відсутність єдиної методики їх оцінювання;
- недостатню уніфікацію форм договорів;
- розбіжності в правовому регулюванні між юрисдикціями;
- необхідність постійного оновлення бухгалтерської політики згідно з змінами ринку.

Тому першочерговим завданням щодо обліку валютних свопів є уніфікація методики оцінки справедливої вартості, наприклад, шляхом ухвалення типової моделі ISDA Valuation Framework для всіх країн-учасниць фінансових ринків.

Таким чином, валютні свопи як універсальні фінансові інструменти посідають важливе місце в системі управління валютними ризиками та підтримання глобальної ліквідності. Їх облік у міжнародній практиці характеризується складністю, зумовленою як економічною природою інструменту, так і розбіжностями в регуляторному полі різних юрисдикцій.

Незважаючи на існування загальних вимог МСФЗ 9, що регламентують визнання, оцінку та облік похідних фінансових інструментів, реальна практика демонструє необхідність подальшої гармонізації методологічних підходів, особливо щодо визначення справедливої вартості, обліку хеджування та уніфікації документації.

Отже, сучасний стан обліку валютних свопів вимагає трансформацій - від нормативного узгодження на міжнародному рівні до впровадження цифрових облікових систем, що забезпечать автоматизацію, точність і прозорість у розкритті фінансової інформації. Для країн із трансформаційною економікою стратегічним завданням є адаптація національного законодавства до вимог глобальних ринків із збереженням інституційної гнучкості.

Список використаних джерел:

1. Бугров О.В., Бугрова О.О., Лук'янчук І.О. Свопи на фінансовому ринку: прийняття рішень в умовах невизначеності. *Економіка та держава*. 2021. №1. С. 61–68. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.1.61.

2. Hull, J. (2017). *Options, Futures, and Other Derivatives*. 10th ed. Pearson.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс] = International Financial Reporting Standard (IFRS) 9 «Financial Instruments». – Офіц. перекл. з англ. – Лондон: Фонд МСФЗ, 2014. – 157 с. – Режим доступу: <https://www.ifrs.org>.

ФОРЕНЗІК ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Усикова О.М.,

докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,

***Анотація.** Розглянуто роль форензик експертизи в підвищенні прозорості та чесності корпоративної фінансової звітності. Запровадження принципів форензик експертизи в стандартні процеси фінансової звітності є цінним стратегічним підходом для організацій, які прагнуть посилити фінансову прозорість в епоху дедалі більшого контролю та складних стандартів бухгалтерського обліку.*

***Ключові слова:** форензик експертиза, фінансова прозорість, виявлення шахрайства, корпоративне управління.*

На тлі війни, яка триває в Україні, внутрішнє шахрайство в компаніях стрімко зростає. Цей сплеск завдає значних фінансових збитків і шкодить репутації українських компаній, які вже борються з нестабільністю поточного середовища. Дослідження показують, що незаконне привласнення активів є дуже частим видом шахрайства, що призводить до значних збитків для багатьох компаній. Також широко поширені корупція та хабарництво, що значно загрожує фінансовій стабільності та іміджу підприємств. [1]. Кілька факторів сприяють виникненню цих проблем, зокрема слабка організаційна культура, неналежний внутрішній контроль і слабка безпека, погана інтеграція та нагляд за інформаційними системами, а іноді й недостатній контроль над бухгалтерським обліком, аналізом і податковими функціями, переданими стороннім підрядникам. Для ефективної боротьби з цими загрозами підприємствам необхідно впроваджувати інноваційні методи контролю і аналізу фінансової звітності.

Одним з таких методів є Форензик. Форензик аудит передбачає розробку комплексу контрольних заходів, спрямованих як на запобігання протиправним

діям керівництва підприємства, так і на припинення зловживань владою менеджерами усіх рівнів, а також розслідування шахрайства, яке завдає шкоди репутації компанії або спричиняє значні фінансові збитки.

Форензик за своєю сутністю об'єднує положення аудиту та економічної експертизи, але потім переходить в окреме поняття та охоплює ширше поле перевірки, ніж аудит або експертиза [2].

Форензик експертиза охоплює спеціалізовані методи, призначені для виявлення фінансових порушень і реконструкції фінансової діяльності, такі як: Аналітика даних і виявлення аномалій за допомогою статистичних методів та розпізнавання шаблонів для виявлення незвичайних транзакцій або зв'язків, які можуть вказувати на маніпуляції чи помилки. Перевірка супровідної документації на автентичність, повноту та відповідність наданій фінансовій інформації. Відстеження руху коштів через складні ланцюжки транзакцій, гарантуючи існування та належну оцінку зареєстрованих активів.

Форензик експертиза надає необхідні інструменти для забезпечення прозорості фінансової звітності в середовищі складних операцій і складних методів маніпулювання. Впроваджуючи форензик методології в стандартні фінансові процеси, підприємства можуть зміцнити свої системи фінансового управління. Оскільки вимоги до звітності стають дедалі складнішими, інтеграція форензик методів аналізу є не просто заходом відповідності, а й стратегічним підходом до фінансової прозорості та організаційної цілісності.

Список використаних джерел:

1. PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2022. PwC: website. URL: <http://surl.li/gnlbb> (дата звернення: 18.04.2025).
2. Рябчук О. Г. Твердун С. О. Форензик як інструмент протидії економічним злочинам та фінансовому шахрайству на підприємстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2021. Вип. 40. С. 77-83.

УДК 657.272:657.6

ОБЛІК ГОТІВКОВИХ ТА БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ФОП: ОСОБЛИВОСТІ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ

Чебан Ю.Ю.,

кандидат економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** Розглянуто сутність, особливості та основні правила організації та здійснення готівкових та безготівкових розрахунків фізичних осіб-підприємців*

***Ключові слова:** фізична особа-підприємець, розрахунки, готівкові, безготівкові, облік, контроль*

Облік готівкових та безготівкових розрахунків ФОП є надзвичайно актуальною темою в сучасних умовах економічної діяльності малого бізнесу з огляду на суттєві особливості та значні зміни у законодавстві, які посилюють зовнішній контроль за досліджуваними розрахунками. Так, активність податкових перевірок діяльності фізичних осіб-підприємців вимагає документального підтвердження кожної готівкової та безготівкової операції. Активне впровадження онлайн-банкінгу, мобільних додатків, платіжних сервісів та різних облікових програм значно розширює можливості безготівкових розрахунків для ФОПів, але водночас підвищує необхідність додаткового внутрішнього контролю за відповідністю таких розрахунків чинній нормативній базі.

Зауважимо, що на організацію досліджуваних розрахунків суттєво впливає та формує їх особливості напрям діяльності ФОП. Розглянемо досліджуване питання на прикладі ФОП, які здійснюють свою діяльність у сфері ресторанного бізнесу. Так, облік готівкових та безготівкових розрахунків досліджуваних ФОПів організовується за такими напрямками: облік готівки та обмеження роботи з нею; облік службових операцій; облік з використанням РРО/ПРРО; організація обліку з використанням автоматизованої програми тощо.

Основні тези, які відображають особливості обліку готівкових та безготівкових операцій ФОП:

- каса і готівка – це різні речі; ФОП, які здійснюють свою діяльність у ресторанній сфері не можуть не мати готівки в обороті;

- мають місце обмеження у готівкових розрахунках: 10000 грн на день з іншим суб'єктом господарювання; 50000 грн – з фізичними особами. Але, наголошуємо, що не зважаючи на те, що це ФОП, але ФОП у ФОПа придбати чи продати за готівку має право лише в межах 10000 грн за день, а також фіскальний чек з формою оплати готівкою не може бути більше, ніж 50000 грн. Виключенням є розрахунки з бюджетом, благодійна допомога, відрядження, оплата праці. Для дотримання норм законодавства і проведення розрахунків на більшу, ніж 50000 грн, можливим є оплата частково готівкою та безготівковими коштами, або поділити платіж на декілька днів, або зробити аванс і остаточну оплату, або зробити прийняти оплату за декількома чеками з точним поділом за які саме послуги;

- розрахунок через термінал – це безготівковий розрахунок, який не має обмежень по сумі розрахунку, а лише ті обмеження, які встановлено конкретним банком до конкретної картки;

- існують обмеження на зняття готівки, які контролюються банком та підпадають під фінансовий моніторинг, що потребує належного документального оформлення та підтвердження коштів, які зараховано на рахунок та коштів, які знято і витрачено;

- ФОПи не ведуть касову дисципліну, але готівкові обмеження їх стосуються у повному обсязі;

- у ФОПа не існує ліміту залишку готівки в касі;

- ФОП не зобов'язаний здавати виручку в банк, але Z-звіт робити обов'язково;

- ФОПи використовують такі операції як «службове внесення» та «службова видача», які не фіскалізуються;

- ФОПи повинні мати розмінну монету та наказ про розмінну монету, що перевіряється співставленням службових операцій та Z-звітами;

- у внутрішніх документах має бути чітко зазначено інформацію про зміну в роботі закладу, але не більше 24 години і не обов'язково ототожнення із добою, що впливає на облік за РРО/ПРРО та формування Z-звіту;

- для ФОПів Z-звіт є основою для оприбуткування отриманих доходів, але тут є відмінності залежно від того, на якій системі оподаткування зареєстровано ФОП: для тих, хто на спрощеній можна узагальнювати дані за місяць, а для тих, хто на загальній системі оподаткування – інформація кожного Z-звіту має фіксуватися у Книзі обліку доходів і витрат;

- найтипівішою помилкою є те, що обіг по РРО/ПРРО не відповідає декларації.

Отже, з одного боку облік готівкових та безготівкових операцій у ФОП є спрощеним, а з іншого має низку обмежень і особливостей, порушення яких тягне за собою адміністративну відповідальність. Саме тому системний підхід

до обліку як готівкових, так і безготівкових розрахунків забезпечує ФОП юридичну захищеність та фінансову дисципліну.

Список використаних джерел:

1. Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: положення №148 від 29 грудня 2017 року; станом на 23 липня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>

2. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: закон України від 06 липня 1995 року № 265; станом на 17 грудня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Abstract: The essence, features and basic rules of organization and implementation of cash and non-cash payments of individual entrepreneurs are considered

Keywords: individual entrepreneur; payments, cash, non-cash, accounting, control

**СЕКЦІЯ «ФІНАНСОВЕ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ»**

УДК 336.7

**АГРАРНІ НОТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У
СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ**

Боднар О.А.,

кандидат економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Миколаївський національний аграрний університет

Новим інструментом для залучення капіталу в аграрну галузь в Україні з початку 2025 року стали аграрні ноти. Вони мають статус неемісійних електронних цінних паперів, облік яких ведеться в депозитарній системі [1]. Вся релевантна інформація, включаючи реквізити нот, доступна через Реєстр аграрних нот.

Міжнародна практика свідчить про зростаючу популярність аграрних нот як фінансового інструменту для сільськогосподарських підприємств. У ряді країн вони вже ефективно використовуються, сприяючи підтримці фермерів і залученню інвестицій у сільське господарство [2].

Для прикладу, у США аграрні ноти є частиною програм підтримки фермерів, які впроваджуються фінансовими компаніями. В окремих випадках відсотки за такими нотами залежать від обсягів врожаю або прибутків господарств.

Бразилія демонструє успішний приклад використання аграрних облігацій для фінансування сільського господарства — особливо в секторах вирощування сої та кави. Інвестори тут отримують прибуток від розвитку агросфери, а фермери мають альтернативу нестабільним банківським кредитам.

У ЄС аграрні ноти, зокрема у Франції та Іспанії, реалізуються через фонди, які надають кошти фермерам для підтримки їхньої діяльності.

Аграрний сектор України давно став одним із рушіїв економіки, і він усе більше приваблює інвесторів. Особливо актуальним питанням залишається доступ до фінансування для невеликих фермерів, яким не завжди просто отримати кредит у банку [3]. У таких умовах виходять на сцену сучасні фінансові інструменти — зокрема, аграрні ноти.

Механізм їх дії простий: компанії можуть емітувати ноти через ринки капіталу, аграрні фонди чи цифрові платформи. Інвестори, як з України, так і з-за кордону, мають можливість вкладати кошти на заздалегідь визначених умовах. І якщо цей інструмент набуде популярності, ми можемо побачити розвиток цілої інфраструктури — від гарантій до спеціалізованих торговельних майданчиків."

Аграрні ноти становлять перспективний інструмент фінансування аграрного сектору України. Зокрема, їхнє впровадження може сприяти розв'язанню проблеми обмеженого доступу малих і середніх сільськогосподарських виробників до банківських кредитів. Крім того, поширення аграрних нот потенційно дозволяє зменшити залежність аграрного сектору від державних дотацій та зовнішнього запозичення, що в довгостроковій перспективі може зміцнити фінансову самостійність галузі. Окремий інтерес становить можливість залучення іноземного капіталу, адже аграрна сфера залишається одним із найбільш інвестиційно привабливих секторів національної економіки.

Разом із тим, інвестування в аграрні ноти супроводжується низкою ризиків. Насамперед ідеться про кліматичні фактори, які можуть негативно вплинути на обсяг та якість урожаю, що своєю чергою позначається на платоспроможності аграрних виробників. Також значним ризиком є цінова волатильність на аграрну продукцію, що зумовлює нестабільність доходів підприємств галузі. Ще одним викликом є недосконалість чинного законодавчого поля, зокрема щодо інструментів агрофінансування, а також відсутність достатніх гарантій захисту інвестора в умовах зміни нормативного середовища. У разі фінансових ускладнень виробники можуть виявитися неспроможними своєчасно виконати зобов'язання за аграрними нотами.

Для формування сталого та інвестиційно привабливого ринку аграрних нот необхідно забезпечити прозорість операцій, доступність фінансової звітності емітентів, а також розробити ефективні механізми страхового та компенсаційного захисту інвесторів [4].

За умов належної інституційної підтримки та розвиненої інфраструктури аграрні ноти можуть відігравати ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності сільського господарства України, сприяючи його модернізації та сталому розвитку.

Отже, аграрні ноти є інноваційним фінансовим інструментом, здатним зміцнити інвестиційну привабливість сільського господарства України. Вони відкривають нові можливості для фінансування малих і середніх виробників, зменшуючи залежність від традиційного кредитування та державної підтримки. Водночас ефективне застосування цього механізму потребує нормативної

ясності, прозорості ринку та впровадження страхових і компенсаційних систем. За належної інституційної підтримки аграрні ноти можуть стати важливою складовою сталого розвитку аграрного сектору.

Список використанх джерел

1. Про аграрні ноти : Закон України від 22.02.2024 № 3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>.
2. Petrunenko Ia., Belei S., Petchenko M., Kovalenko N., Bodnar O., Maslak N. Organizational and Financial Principles for the Development of Euroregions. International Journal of Economics & Business Administration. Volume VIII, Issue 3, 150-160, 2020. URL: <https://www.ijeba.com/journal/493>.
3. Yekimov S., Nianko V., Sirenko N., Burkovska A., Bodnar O. The Problem of Attracting Private Investment in Agriculture. In: Muratov A., Ignateva S. (eds) Fundamental and Applied Scientific Research in the Development of Agriculture in the Far East (AFE-2021). AFE 2021. Lecture Notes in Networks and Systems. 2022. vol 353. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-91402-8_7.
4. Nechyporenko O., Bodnar O., Ihnatenko V., Chesakova M. Problems and Prospects of the Development of the Agrarian Sphere in the Conditions of the Russian-Ukrainian War and the Post-War Economic Recovery. Aff., 2022. 67(05): 933-941.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ГРОШОВИХ РЕФОРМ

Бурковська А. В.,

кандидат економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет

У випадках неефективності застосування антиінфляційних заходів (дефляційної політики, інфляційного таргетування, політики доходів) урядом країни в якості «реанімації» вітчизняного грошового обороту проводиться грошова реформа.

Грошова реформа – це радикальний захід щодо повної або часткової зміни грошової системи, який застосовує держава з метою оздоровлення чи поліпшення механізму регулювання грошового обороту в країні та забезпечення сталості національної грошової одиниці й підвищення її купівельної спроможності [1, 2].

Перед проведенням грошової реформи (з метою забезпечення її ефективності) доцільно виконати в країні певні кроки, а саме: створити дієву законодавчо-нормативну базу; нагромадити золотовалютні запаси; стабілізувати

функціонування фондового та валютного ринків тощо [1, 2]. Без виконання зазначених основних передумов проведення грошової реформи «реанімація» грошового обороту не дасть очікуваного результату і введена в обіг нова грошова одиниця також миттєво знеціниться [1, 2].

Кожна грошова реформа завжди унікальна, адже вона демонструє конкретні ринкові умови тієї країни, в якій вона проводиться [2]. Реформа завжди має свою мету та інструменти її реалізації, має свої наслідки, несхожі на іншу реформу [2].

Але, не зважаючи на специфічність проведення кожної окремої грошової реформи, у них є і низка спільних рис, що дозволяє класифікувати грошові реформи за такими чинниками: за глибиною реформаційних заходів; за повнотою змін у грошовій системі; за характером обміну старих грошових знаків на нові; за порядком введення в обіг нових грошових знаків [3].

За глибиною здійснюваних реформаційних заходів реформи можна поділити на:

а) структурні (або повні) – передбачають не тільки введення в грошовий обіг нової грошової одиниці, а й структурну перебудову економіки, державних фінансів, банківської і валютної систем. Такий тип реформ відомий в історії людства при переході від біметалічних до монометалічних грошових систем і до систем паперово-грошового чи кредитного обігу, а також при створенні нових держав;

б) часткового типу – відбувається зміна окремих елементів грошової системи (масштабу цін, виду грошових знаків, механізму емісії), а економічна структура та грошово-кредитні відносини залишаються незмінними [3].

За повнотою змін у грошовій системі реформи бувають:

а) формальні – відбувається заміна грошових знаків одного зразка на грошові знаки іншого зразка, а масштаб цін залишається без змін;

б) деномінаційні – змінюється номінал грошей (збільшується масштаб цін) [3].

За характером обміну старих грошей на нові виділяються реформи:

а) конфіскаційні - співвідношення обміну грошей диференціюється в залежності від сум грошових запасів, форми їх зберігання та статусу власника грошей;

б) неконфіскаційні – для всіх суб'єктів економічних відносин застосовується єдине співвідношення зміни запасів грошей, доходів і цін [3].

За порядком введення в обіг нових грошових знаків реформи бувають:

а) одномоментні – нові грошові знаки вводяться в грошовий обіг у термін від 7 до 15 днів;

б) паралельні – поступове введення в грошовий оборот нових грошових знаків, які перебувають в обігу одночасно зі старими грошима [3].

При проведенні в Україні (02-16 вересня 1996 р.) структурної грошової реформи з елементами деномінації в грошовий обіг було введено національну грошову одиницю – гривню за єдиним для всіх громадян співвідношенням (100000 куп-крб = 1 грн), у тій самій пропорції зменшились ціни та маса грошей в обігу. Поступово відбувалося виведення з грошового обігу вже знецінених

купоно-карбованців (97,3 % готівки на суму 327, 9 трлн крб) [1]. З 17 вересня 1996 р. єдиним засобом платежу в Україні стала гривня та її розмінна монета – копійка. НБУ ввів у готівковий оборот 3132,5 млн грн [1].

Особливостями грошової реформи в Україні 02-16.09.1996 р. були:

- 1) Необхідність проведення – з 1991 р. Україна як самостійна держава повинна була мати власну грошову систему, що забезпечить емісію національної валюти і регулювання грошового обороту.
- 2) Мета – створити національну грошову систему, забезпечити сталість національної грошової одиниці, сформувавши методи і інструменти ринкового регулювання грошового обороту і грошового ринку.
- 3) Створення нового механізму монетарного регулювання - лібералізовано механізми ціно- та курсоутворення; сформовано грошовий ринок (кредитний, валютний, цінних паперів); запроваджено монетарні інструменти регулювання кількості грошей (облікова політика, обов'язкове резервування, операції на відкритому ринку).
- 4) Соціальна спрямованість – абсолютна прозорість і неконфіскаційність, єдине для всіх верств населення співвідношення обміну 100000 : 1 [3].

Отже, грошові реформи мають різні типи, ці явища - унікальні, зі своїми особливостями проведення.

Список використаних джерел:

1. Івасів Б. С. Гроші та кредит: підручник. Вид. 3-тє, змін. й доп. Тернопіль: Карт-бланш, К.: Кондор, 2008. 528 с.
2. Щетинін А. І. Гроші та кредит: підручник. Вид. 4-те, перероблене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2010. 440 с.
3. Семко Т. В., Руденко М. В. Гроші та кредит у схемах і таблицях: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 158 с.

УДК 336.71:330.34

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

Мельник О.І.,

кандидат економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах трансформаційних змін банківські установи активно вдосконалюють свої фінансові показники, що спрямовані на підвищення прибутковості та зниження витрат. Це сприяє зміцненню їхніх позицій на ринку банківських продуктів і послуг. Рациональне управління доходами та витратами у процесі функціонування банків може допомогти зменшити витрати та,

відповідно, підвищити прибутки. Залучення новітніх джерел доходу відкриває для банків перспективи нарощування ресурсної бази, що, своєю чергою, дозволяє інвестувати в інноваційні напрями розвитку та збільшити фінансові результати діяльності.

Сучасні наукові підходи до концепції формування доходів і витрат банківських установ в Україні достатньо чітко окреслюють ключові фінансові показники, проте не завжди враховують специфіку інноваційної діяльності.

Банк обліковує доходи та витрати окремо за кожним видом діяльності – операційною, інвестиційною та фінансовою[1], що відображається у бухгалтерській звітності відповідно до встановлених норм.

Крім того, законодавством передбачено, що банки окремо відображають у бухгалтерському обліку результати переоцінки активів і зобов'язань, зумовлені зміною офіційного курсу гривні щодо іноземних валют і банківських металів, а також результати від операцій купівлі-продажу активів.

Також встановлено, що банки визначають витрати шляхом поступового і системного розподілу вартості активів (наприклад, через амортизаційні відрахування) між звітними періодами, якщо ці активи забезпечують економічні вигоди протягом декількох звітних періодів.

У процесі своєї діяльності банк враховує доходи та витрати, пов'язані з одноразовими послугами (наприклад, комісії за валютно-обмінні операції, надання або отримання консультацій), без відображення їх на бухгалтерських рахунках нарахованих доходів чи витрат, за умови, що кошти були фактично отримані або сплачені протягом звітного періоду, у якому ці послуги були надані або отримані [1].

Варто відзначити, що ключовими компонентами у процесі формування доходів і витрат банківських установ України виступають:

- 1) інвестиційна стратегія, яка визначає напрями розвитку інвестиційних показників, а також облік амортизаційних відрахувань у структурі витрат банків;
- 2) техніко-інноваційне забезпечення, яке слугує базисом для розробки інноваційної стратегії щодо формування доходів і витрат банківських установ;
- 3) фінансове забезпечення, що охоплює визначення основних фінансових показників і формування фінансової стратегії з управління доходами та витратами діяльності.

Фактори, що впливають на рівень доходів і витрат банківської установи, доцільно класифікувати на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх відносяться: стан розвитку фінансового ринку; цифровізація економічних процесів; загальний економічний розвиток країни; ступінь конкуренції у банківській сфері; рівень доходів, витрат та заощаджень населення; науково-технічний прогрес у банківському секторі; регуляторна політика та наглядові механізми, а також політична та макроекономічна стабільність у державі. Серед внутрішніх чинників слід виділити: ефективність управлінського персоналу банку; різноманіття та інноваційність банківських послуг; наявність розгалуженої

мережі відділень та банкоматів; якість кредитного портфеля; структура активів; рівень цифровізації банківських послуг; операційна модель функціонування; професійний рівень працівників; обсяги депозитів і величина власного капіталу та ін. [2]. Аналіз і врахування цих факторів дозволяє визначити ключові напрями удосконалення процесу формування доходів і витрат банківських установ.

На сучасному етапі економічного розвитку та трансформаційних змін формування банківських доходів і витрат охоплює такі важливі компоненти [3]:

- визначення пріоритетних напрямів операційної діяльності;
- проведення фінансового аналізу ефективності управління доходами та витратами;
- оцінка рівня адміністративного управління визначальними фінансовими показниками діяльності;
- аналіз рівня інноваційної та інвестиційної активності у формуванні доходів і витрат діяльності банку.

Отже, в умовах сьогодення стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку банків є ключовим елементом концептуального підходу до їх сталого функціонування та збалансованого розвитку. Кожна стратегія має базуватись на впровадженні інновацій, забезпечуючи клієнтам зручний доступ до банківських послуг, безпеку вкладів і стабільні фінансові результати діяльності. Системне врахування внутрішніх та зовнішніх факторів формування доходів і витрат сприятиме покращенню загальної ефективності діяльності банківських установ.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України: Постанова Правління Національного банку України від 27.02.2018 № 17 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18#Text>.
2. Наглядова статистика Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>.
3. Смовженко Т. С., Кіреєв О. І., Другов О. О. *Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвесторів: монографія*. Київ: УАБС НБУ. 2018. 231 с.

УДК 336.64

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мікуляк К. А.,

асистентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет

Сільське господарство є стратегічно важливою галуззю економіки України, яка забезпечує продовольчу безпеку, сприяє розвитку сільських

територій і є вагомим джерелом валютних надходжень. У сучасних умовах глобальних викликів, воєнного стану та зміни клімату питання ефективного фінансового управління в аграрному секторі набуває особливої актуальності.

Фінансові аспекти, зокрема доступ до капіталу, інвестицій, державної підтримки та страхування, безпосередньо впливають на можливості підприємств адаптуватися до нових умов, оновлювати матеріально-технічну базу та забезпечувати сталий розвиток. Саме тому дослідження фінансових механізмів розвитку аграрних підприємств є важливим кроком до підвищення їх ефективності та конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки.

Фінансове забезпечення аграрного сектору в умовах воєнного стану досліджували Д. Тітов [1] та В. Олексієнко [1], й до основних джерел фінансування відносили державний бюджет, міжнародну допомогу, приватні інвестиції, кредитні програми, аграрні облігації та аграрне страхування.

Розвиток сільського господарства по всій території України залишається одним із пріоритетних напрямів діяльності Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO). Особливої ваги ці заходи набувають у період воєнного стану, коли аграрний сектор потребує системної підтримки. Зокрема, FAO реалізує комплекс заходів, спрямованих на:

- реагування на надзвичайні ситуації з метою відновлення продовольчої безпеки, самозабезпечення, а також налагодження виробничих процесів і логістичних ланцюгів в агропродовольчій системі;
- грантову та освітню підтримку – станом на грудень 2024 р. у межах співпраці з Європейським Союзом було надано гранти на суму 2,8 млн дол. США 237 агровиробникам для придбання обладнання, екологічних технологій та поліпшення інфраструктури; також організовано понад 60 навчальних заходів із тематики фінансування, маркетингу та якості продукції;
- енергетичне забезпечення – передано 245 генераторів виробникам продовольства з метою стабілізації виробничих процесів;
- розширення потужностей для зберігання зерна – відповідно до Стратегії підтримки зберігання зерна, розробленої у 2022 р., передбачено фінансування в обсязі 65 млн дол. США для створення об'єктів, які зможуть покрити близько 25% дефіциту зберігальних потужностей та забезпечити належну сертифікацію безпечності харчових продуктів [2].

Програма розвитку ООН (ПРООН) у партнерстві з Міністерством аграрної політики та продовольства України реалізує ініціативи, спрямовані на зміцнення низьковуглецевого сільського господарства, розширення можливостей агровиробників щодо доступу до «зеленого» фінансування, а також розвиток цифрових технологій та експортного потенціалу. У межах цього співробітництва передбачається сприяння інклюзивному, рівноправному та екологічно орієнтованому відновленню аграрного сектору через впровадження цифрових рішень, покращення доступу до «зеленого» фінансування для аграрних підприємств та впровадження екологічних, соціальних і управлінських стандартів (ESG).

Установи, що входять до складу Групи Світового банку, активно сприяють відновленню аграрного сектору України, реалізуючи проєкт екстреної підтримки з інклюзивного відновлення сільського господарства. У межах цієї ініціативи передбачено близько 1,5 млрд дол. США обігового капіталу, спрямованого на забезпечення понад 90 тисяч господарств доступними фінансовими ресурсами у формі позик та грантів. Основні напрями підтримки охоплюють фінансування сільськогосподарського виробництва шляхом надання грантів, забезпечення доступних кредитів та кредитних гарантій.

Отже, доступ до фінансових ресурсів є ключовим чинником, що визначає темпи та ефективність процесів відновлення і відбудови аграрного сектору в умовах невизначеності. Наявність доступного фінансування дозволяє не лише оперативно ліквідовувати наслідки руйнувань, а й закладати основи для стратегічного планування, модернізації виробництва та підвищення його стійкості. Зокрема, це сприяє визначенню пріоритетів середньострокового розвитку, забезпеченню безперервності виробничих процесів, впровадженню інноваційних технологій та формуванню інституційної підтримки, необхідної для стабілізації і сталого зростання аграрного сектору України.

Список використаних джерел:

1. Тітов Д.В., Олексієнко В.В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Випуск №63. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4177/4108>.
2. Гагалюк Т. Фінансування стійкості і відбудови аграрного сектора України міжнародними фінансовими установами та агенціями розвитку. Німецько-український діалог. Агрополітичний звіт. 24 с.

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»

УДК 159.922.8:331.54

ВПЛИВ ЕМОЦІЙ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ

Біліченко О.С.,

кандидат економічних наук, доцент,

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** у дослідженні розглянуто поняття «емоції» та окреслено їх роль у житті людей. Особливу увагу приділено особливостям впливу емоцій на поведінку молоді. Визначено основні складнощі щодо професійного самовизначення сучасної молоді та досвід Миколаївського національного аграрного університету у вирішенні цієї проблеми.*

***Ключові слова:** особистість, професійне самовизначення, молодь, професійна діяльність, емоції, професійний вибір.*

Емоції – переживання та стани, які відображають відношення людини до подій, які відбуваються з нею. Кожна ситуація викликає відчуття певних емоцій. Це допомагає проживати повноцінне життя та адекватно реагувати на події, які відбуваються. Важливо усвідомлювати, яке значення для формування суб'єктивного відношення та подальшого розвитку обставин посідає перше враження.

Емоції відіграють важливу роль у нашому житті. Вони впливають на здатність виконувати повсякденну роботу, взаємодіяти із оточуючими людьми, формувати комунікативні зв'язки, орієнтуватися у навколишньому середовищі, змінювати самопочуття, приймати рішення, тобто, щоразу проживати неповторні моменти.

Спроб до класифікації емоцій було багато. Але враховуючи складність змісту емоцій, їх різноманітність і водночас деяку спорідненість відчуттів, наразі єдиної теорії не існує. На основі базових емоцій, запропонованих Полом Екманом, використовуючи дослідження етологів, еволюційних і когнітивних психологів, сформовано кілька класифікацій емоцій. Заслуговує на увагу «колесо емоцій» Роберта Плутчика. Центральне коло колеса – афекти, середнє коло відображає базові емоції, а зовнішнє, ілюструє деякі складні емоції. Чим далі емоція розташована від центру, тим менш інтенсивним є переживання. У нижній точці, де пелюстки стуляються, досягається повний спокій (емоційний нуль).

Проблеми співвідношення раціонального й емоційного при прийнятті рішень у своїх наукових роботах розглядали Дж. Локк, С. Епштайн, Д. Канеман, Д. Гоулман, Р. Лазарус, А. Елліс, А. Бек та інші психологи.

Раціональний (від лат. ratio – розум) або інтуїтивний тип мислення досліджував Сеймур Епштайн. Він стверджував, що людина використовує аналітично-раціональну та інтуїтивну системи сприйняття. Ці системи

працюють паралельно й у постійній взаємодії, що дозволяє більш швидко і ефективно приймати рішення й знаходити відповіді на різні запитання.

У дискусії щодо співвідношення емоційності та раціональності при прийнятті рішень, економісти спираються на концепцію раціональної поведінки. В її основу покладено три аксіоми гіпотези раціональної поведінки. Перша, передбачає, що людина знає, чого бажає. Друга, що вона може порівняти доступні їй набори благ. Третя, що вона обирає той набір, якому віддає найбільшу перевагу. Таким чином, моделювання поведінки індивіда, при прийнятті рішення, зводиться до формалізації його індивідуальних вподобань і смаків, визначенні його спроможності на основі реального доходу і ситуації на ринку, співставлення бажань й можливостей при здійсненні вибору, що максимізує його добробут [1, с.44].

Думки (когніції) – є головним чинником, який визначає емоційний стан особистості. У нормальному стані мислення включає почуття, емоції і до певної міри стимулюється ними, а останні включають когніції. Як індивід інтерпретує подію, таку емоцію він і отримує. Саме тому, вплив на думки є найкоротшим шляхом зміни емоційного стану людини.

Американський психолог Альберт Елліс, автор раціонально-емоційної поведінкової терапії запропонував модель АВС. У формулі $A \times B = C$, А – подія, що активується, В – наші уявлення про устрій світу, С – наслідки (складна емоція). Коли сильний емоційний наслідок С виникає на основі збудливої події А, то може здатися, що А викликає С. Проте, насправді, емоційний наслідок виникає під впливом системи переконань людини, а саме, В. Небажані емоційні наслідки Альберт Елліс називає ірраціональними переконаннями і пропонує спростовувати їх шляхом наведення раціональних аргументів і доказів, вказуючи на неадекватність поведінки індивіда [2].

Молодій людині дуже важливо розуміти, усвідомлювати та контролювати свої емоції. Це не завжди допомагає робити правильний вибір на шляху до професійного самовизначення, давати собі раду в складних життєвих ситуаціях, опановувати себе при розв'язанні конфліктів, підтримувати оточуючих у скрутні моменти. Емоції мають різний рівень інтенсивності й збудження. Не останню роль емоції відіграють у передбаченні розвитку певних ситуацій та мобілізації внутрішніх сил для виконання завдань або вирішення проблем. Емоції допомагають і навпаки заважають сприймати постійний потік інформації.

Важливо пам'ятати, що вибір професії – це відповідальний етап у житті молоді. Від того, наскільки виважено зроблений вибір спеціальності, від подальшої наполегливої праці над вдосконаленням професійних вмінь і навичок, від здатності використовувати власні емоційно-вольові якості для досягнення поставленої мети залежить професійний шлях і кар'єрний успіх.

Психологічною умовою процесу професійного самовизначення студентської молоді є активація й актуалізація процесів становлення її суб'єктивної картини світу, формування соціальної позиції та основ світогляду.

Під час вибору майбутньої професії молодь може припускатися низки помилок або хибних уявлень. Серед найбільш поширених: вступ на освітню

програму для підтримки друга або подруги; вибір професії за рівнем престижності; тиск із боку родичів або інших дорослих; представлення професії як продовження навчального предмету; нерозуміння сутності майбутньої професії; переоцінка власних фізичних можливостей або нехтування протипоказаннями за станом здоров'я; бажання наслідувати професію свого кумира; зручність місця розташування закладу вищої освіти та інші [3].

У Миколаївському національному аграрному університеті (МНАУ) проводиться системна робота щодо сприяння професійному самовизначенню молоді. Традиційно науково-педагогічними працівниками факультетів проводяться: Школа вибору професії «ПрофіСтарт: стань успішним!», дні відкритих дверей, підготовчі курси для складання ЗНО, Всеукраїнська олімпіада для обдарованої молоді, різноманітні професійні конкурси, відкриті лекції, «воркшопи», тренінги «Мій усвідомлений вибір професії», екскурсії факультетами та багато інших заходів [4]. Важливе місце у професійній орієнтації займає і Психолого-педагогічна лабораторія науково-просвітницьких інноваційних технологій розвитку особистості МНАУ. Так, досвідченим психологом університету проводяться професійні діагностики, професійне консультування, групові тренінги, семінари, майстер-класи та зустрічі, що сприяють формуванню навичок управління емоціями, покращенню міжособистісної комунікації та зниженню рівня стресу. Крім того, такі заходи допомагають молодим людям зробити усвідомлений вибір, що сприяє зміцненню їхньої соціальної підтримки та розвитку почуття власної відповідальності.

Узагальнюючи результати дослідження, зазначимо, що емоції є невід'ємною складовою психічного життя людини та суттєво впливають на процес професійного самовизначення молоді. Саме емоційні стани, переживання й перші враження формують ставлення до тієї чи іншої професії, сприяють або, навпаки, ускладнюють прийняття зважених рішень. Здатність молодої людини розуміти, аналізувати та керувати власними емоціями є важливою умовою для ефективного особистісного та професійного розвитку.

Професійне самовизначення вимагає усвідомленого підходу, що ґрунтується як на раціональному мисленні, так і на емоційному досвіді. Помилки у виборі професії часто спричинені недостатньою увагою до внутрішніх переживань, соціального тиску або хибних уявлень про професійне майбутнє. Саме тому необхідним є створення сприятливого освітнього середовища, яке забезпечує психологічну підтримку, розвиток емоційної компетентності та формування відповідальної життєвої позиції.

Досвід Миколаївського національного аграрного університету демонструє ефективність системного підходу до формування професійної орієнтації студентської молоді. Комплексна робота викладачів, психологів і спеціалістів із профорієнтації сприяє зниженню рівня емоційної напруги, розвитку навичок саморегуляції та забезпечує умови для свідомого вибору професійного шляху. Така діяльність має важливе значення для формування цілісної особистості,

здатної приймати обґрунтовані рішення та досягати успіху у професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мікроекономіка і макроекономіка : Підручник у 2-х ч.: / С. Будаговська [та ін.] К. : Основи, 1998. 518 с.
2. Що таке колесо емоцій Роберта Плутчика і як ним користуватися [Електронний ресурс] // bs-staff – Режим доступу: <https://bs-staff.com.ua/shho-take-koleso-emocij-roberta-plutchika-i-yak-nim-koristuvatisya/>
3. Психологія професійної діагностики та професійного консультування: практичний посібник / Ігнатович О. М., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. ; за ред. О. М. Ігнатович. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 225 с.
4. Професійна орієнтація [Електронний ресурс] // pk.mnau – Режим доступу: <https://pk.mnau.edu.ua/pre-university-training/prof-orientaciia/>

УДК 316.0

СПРИЙНЯТТЯ НЕФОРМАЛІВ СУСПІЛЬСТВОМ

Борко Т.М.,

кандидат педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет

Шешунова А.В.,

здобувачка вищої освіти спеціальності 162 Біотехнологія та біоінженерія,
Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** тези присвячені одній з актуальних тем сучасного суспільства і його взаємин з неформальними об'єднаннями, групами, індивідами. Розкриваються окремі причини формування неформальних течій, їх прояви, стереотипи в суспільстві відносно них та фактори можливого подолання цих стереотипів та негативного ставлення до неформалів.*

***Ключові слова:** неформали, суспільство, субкультури, стереотипи, гендерні рамки, толерантність, демократія.*

Неформали являють собою людей, котрі виділяються і вибиваються з традиційного зображення суспільства. Такі люди об'єднуються в різні течії та є представниками молодіжних субкультур. Відмінність цих людей від інших представників суспільства полягає у незвичайному зовнішньому вигляді (волосся пофарбоване у неприродні кольори, пірсинг, татуювання, дреди, використання кольорових лінз для зміни кольору очей, яскравий макіяж, чудернацький одяг та аксесуари, різна атрибутика). Також вони відрізняються своєрідною поведінкою яка виявляється у малюванні графіті, прослуховуванні певних жанрів музики, виклику духів, прогулянках кладовищами, використуванні різних мовних сленгів, відчуженості та інше [1], [2].

На сучасному етапі існує безліч різноманітних молодіжних субкультур/течій, найвідомішими з яких є:

- готи. Їх стиль включає темний одяг (плаття та костюми XIX ст., шкіряні штани, корсети, шкіряні чоботи, або навпаки елегантні туфлі), чорний похмурий макіяж (чорна помада, підведені чорним очі, нігті з чорним лаком), срібні аксесуари (ланцюги, хрести, шипи), мереживо, чорне волосся, кольорові лінзи для очей (червоні, чорні, оранжеві, білуваті або блакитнуваті). Вони слухають готик-рок, дарквейв, індастріал. Інтереси готів пов'язані з містикою, поезією, філософією, естетикою й романтизацією смерті;

- емо. В своєму образі емо люблять поєднувати чорний та рожевий колір (може бути неоновий рожевий відтінок, блакитний та інші яскраві кольори), виразно нафарбовані очі, зазвичай чорні. Полюбляють аксесуари з клітинчастими чорно-білими принтами. Носять різні значки на одязі, сумках, рюкзаках. Мають особливі зачіски з яскравими прядками, котрі називаються емо-боб. Емо дуже романтичні і страждають від нещасного кохання, дуже це драматизують;

- хіпі. Ця субкультура асоціюється з яскравими кольорами. Представники цієї течії носять строкаті сорочки, яскраві розкльошені штани, круглі окуляри, шарфи, шльопанці, значки з символом «Мир» та пов'язки на голові, дреди. Їх стиль перекликається з африканськими та індіанськими культурами. Ці люди люблять подорожувати, бути на природі, медитувати, грати на гітарі. Хіпі дуже миролюбні та терпимі до всіх інших людей та субкультур;

- панки. Люди, котрі представляють цю субкультуру носять на голові ерокези, іноді навіть кольорові, або інші чудернацькі зачіски, котрі стирчать в усі боки. Одягаються вони в шкіряні куртки-косухи, багато металевих заклепок та інших аксесуарів. Часто можна побачити на панках пірсинг та тунелі у вухах, татуювання. Панки протестують та бунтують проти системи;

- рокери та металісти. Ці субкультури безпосередньо пов'язані з музикою. Вони грають на музичних інструментах, співають, виступають на концертах. Особливістю є те, що чоловіки котрі належать до цієї субкультури мають довге волосся, як протест проти системи та встановлених норм суспільства. В одязі переважає чорний колір, металеві та шкіряні аксесуари, зображення черепів та пентаграм. Металісти часто роблять кричущий макіяж, навіть чоловіки (чорні тіні на повіках, стрілки, або розводи й щось геометричне), чорні нігті. Не зважаючи на грізний вигляд, металісти й рокери зазвичай просто люди, котрі живуть важкою музикою та сценою, люблять виділятися з-поміж інших та пафос, не мають якоїсь яскраво вираженої ідеології [1].

Молодіжні субкультури продовжують виникати й прямо зараз на очах у сучасників, наприклад, квадробери, alt-girls, отаку та безліч інших напрямків.

Варто зазначити, що є також неформали-індивідуалісти. Ці представники суспільства можуть мати свій власний стиль та хобі і не належати до жодної субкультури.

Існує і таке поняття, як «позерство». Позери, це ті люди, котрі намагаються бути схожими на представників певної молодіжної субкультури для досягнення якоїсь мети. Ці люди як правило не дуже добре розбираються в темі і не розуміють справжньої сутності наряду. Така поведінка часто дратує представників субкультур, під котрих позери «мімікують». Але також позерство може бути пов'язаним з тим, що людям просто подобається якась певна деталь у субкультурі, але вони не хочуть повністю занурюватися в ідеологію течії [5].

Всі ці субкультури поділяються на підвиди та мають відгалуження. Наприклад «металісти» це лише загальна назва субкультури, але існують Death-металісти, Thrash-металісти, Black-металісти, Power-металісти та багато інших.

Неформалами також можна вважати людей з розмитими гендерними рамками. Наприклад, жінки можуть повністю зголити своє волосся та носити чоловічий одяг. Натомість, чоловіки можуть мати довге волосся, носити прикраси, робити манікюр, використовувати косметику (не варто плутати з людьми нетрадиційної сексуальної орієнтації). Так само, вони можуть відрізнитися нетрадиційними для своєї статі заняттями. Скажімо, жінки можуть ремонтувати машини, обладнання, виготовляти меблі та інше, тоді як чоловіки – бути перукарями або майстрами манікюрного сервісу тощо.

Виникнення субкультур є своєрідним відкликом на бажання молоді самореалізуватися та привертати до себе увагу, почуватися важливими та значущими для інших, є формою протесту проти установлених суспільством норм та правил. Молодь хоче належати до певної соціальної групи, водночас протиставляючи себе суспільству. Також, люди можуть приєднуватися до неформальних соціальних груп через болючий досвід, душевні рани, психологічні травми та депресію, невизнання однолітками, в пошуках розради та підтримки від однодумців та людей з такими ж проблемами та поглядами. Творчі люди таким чином намагаються втекти від буденності, знайти нове натхнення та нове значення речей. Молодь намагається бути схожою на своїх кумирів або улюблених персонажів фільмів, книг, мультиків та наслідувати їх [2], [3].

У суспільстві сформувалися певні норми поведінки та зовнішнього вигляду, відхилення від яких часто сприймаються з агресією. Певна частина суспільства, особливо старшого покоління обурюються, споглядаючи таких людей. Причинами негативного ставлення до неформалів у суспільстві можуть бути:

- недостатня обізнаність з молодіжними течіями;
- нерозуміння причин такої нетрадиційної поведінки та зовнішнього вигляду;
- страх перед невідомим;
- стереотипи;
- прагнення до норм;
- брак емпатії;

- невідповідність очікуванням.

Зрозуміло, що ці фактори не обов'язково відображаються на всіх людях і ситуаціях і багато з цих уявлень можуть бути подолані через освіту, просвітництво, виховання, розуміння, терпимість, толерантність, співпрацю, знання законів тощо.

Про неформалів в суспільстві існує багато стереотипів:

- готи пропагують тему смерті;
- емо – страждання та суїцид через нерозділене кохання;
- рокери та металісти асоціюються з маргінальним способом життя, аморальною та розпусною поведінкою, а їхня музика – з сатанізмом;
- хіпі вживають марихуану.

Не варто повністю довіряти стереотипам, оскільки вони не охоплюють всіх аспектів питання. Слід формувати власну думку також і на основі свого досвіду, детально вивчати тему [4].

В європейських країнах з розвинутою демократією до неформалів суспільство ставиться більш прихильно, ніж в Україні. З розвитком демократії в Україні відбуваються позитивні зрушення в цьому напрямку.

Таким чином:

- неформали є частиною суспільства, яка має такі ж права та обов'язки, як і інші його члени;
- чим вищий рівень демократії, тим толерантніше суспільство до неформалів, поведінка яких не виходить за межі законів тієї чи іншої країни;
- подолання стереотипів відносно неформалів залежить від низки факторів, серед яких можна виділити освіту і просвітництво.

Список використаних джерел:

1. ____ Молодіжні субкультури: ознаки, історія, види. Kursak.com. URL: <https://www.kursak.com/molodizhni-subkultury-oznaky-istoriia-vydy/> (дата звернення: 18. 04. 2025).
2. Молодіжні субкультури. Мійклас. URL: <https://www.miyklas.com.ua/p/gromadyanska-osvita/10-klas/osobistist-ta-yiyi-identichnist-451615/molodizhni-subkulturi-380666/re-c995ca6d-e103-484f-b026-0136346a136b> (дата звернення: 18. 04. 2025).
3. Сегелин Н. Причини формування субкультур. Блог сучасного вчителя. URL: <https://englishforteachers7.wordpress.com/%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D1%83%D0%B1%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80/> (дата звернення: 18. 04. 2025).
4. ____ Товщик С. Соціальні стереотипи. eprints. zu. edu. ua. URL: http://eprints.zu.edu.ua/23747/1/%D0%A2%D0%BE%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BA_%D0%A1.%D0%90..PDF (дата звернення: 18. 04. 2025).
5. Позер. Вікіпедія. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%B7%D1%91%D1%80> (дата звернення: 18. 04. 2025).

Abstract: theses are devoted to one of the topical topics of modern society and its relations with informal associations, groups, and individuals. Individual reasons for the formation of informal trends, their manifestations, stereotypes in society regarding them and factors for possible overcoming of these stereotypes and negative attitude towards informals are revealed.

Keywords: informals, society, subcultures, stereotypes, gender framework, tolerance, democracy.

УДК 324(477):316.774:004.738.5-053.6

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ У МЕРЕЖІ «FACEBOOK»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Конопляник Д.О.,

асистент кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,

Анотація. У тезах проаналізовано ключові аспекти висвітлення діяльності молодіжних організацій парламентських політичних партій України у соціальній мережі «Facebook», розглянуті офіційні сторінки, наповненість та характер опублікованих новин, надано практичні рекомендації для розширення аудиторії читачів серед української молоді.

Ключові слова: політична партія, комунікація, молодь, соціальна мережа, інформація.

Протягом усієї історії людства молодь завжди відігравала одну з ключових ролей у побудові й ефективному функціонуванні держави і суспільства. Ця велика соціальна група була і залишається визначальною верствою, на яку спираються багато галузей народного господарства. Інтереси молоді та захист їх прав є пріоритетом державної політики багатьох країн світу, парламентарі та державні діячі намагаються підтримувати й заохочувати молодь до участі у прийнятті важливих політико-управлінських рішень, які мають великий вплив на діяльність усіх сфер соціально-економічного, політичного та культурного життя держави.

Як відомо, однією з основних функцій політичних партій, окрім боротьби за прихильність громадян й здобуття влади, є представництво інтересів певних соціальних груп та класів, а також забезпечення процесу соціалізації й політичної участі громадян в управлінні державою. Чимало політичних партій в Україні намагаються ефективно виконувати ці функції, пропонувати власні шляхи розвитку держави і суспільства, захищати інтереси громадян, які їх підтримують. Не є виключенням й активна участь молоді у цих напрямках.

Як зазначають учасники проєкту «Голоси молоді за соціальну згуртованість та мир у громадах», шляхи залучення молодих громадян до участі у політичних процесах є такими:

1. Створення комфортного простору для спілкування та обговорення актуальних молодіжних проблем – проведення форумів, дебатів, відкритих зустрічей з політичними діячами.

2. Підвищення рівня політичної освіти молоді – організація тренінгів, семінарів, курсів з основ політології, соціології, громадянської освіти.

3. Запровадження менторських програм та стажування у політичних організаціях та органах влади – це надає молоді можливість практичного засвоєння теоретичного матеріалу, сприяє процесу комунікації та взаємної зацікавленості.

4. Підтримка молодіжних політичних проєктів, надання ресурсів та можливостей для творчої реалізації.

5. Надання переваги та квот молодим спеціалістам, які отримали відповідну освіту та мають бажання працювати в органах влади та політичних організаціях.

6. Формування й підтримка культури участі молоді у житті держави, надання важливості й значущості голосу молоді, її прагнень змін на краще [1].

На думку автора, особливу увагу необхідно приділити зацікавленості політичних партій у молодих спеціалістах, наданні можливостей для реалізації молодіжних ідей та проєктів, які матимуть позитивний вплив на формування партійного іміджу й загального політичного курсу партії. Важливою складовою цього процесу є розширене висвітлення такої діяльності в інформаційному просторі, зокрема у соціальних мережах, які у XXI столітті стали найефективнішим механізмом сприйняття й поширення інформації серед усіх вікових груп населення, особливо серед молоді.

У Верховній Раді України IX скликання представлено дев'ять депутатських фракцій та груп [2]. Лише чотири політичні партії мають молодіжні організації у своїй структурі:

1. Політична партія «Слуга народу» – молодіжна організація «ЗеМолодіжка».

2. Політична партія «Європейська солідарність» – громадська організація «Всеукраїнська громадська організація «Солідарна молодь».

3. Політична партія «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» – молодіжна організація «Батьківщина молода».

4. Політична партія «Голос» – неурядова організація «Голос.Молодь».

Автор пропонує проаналізувати діяльність цих організацій, починаючи з січня 2025 року. Оскільки на офіційних веб-сторінках інформація не оновлюється з 2022 року, розглянемо офіційні сторінки вказаних молодіжних підрозділів партій у соціальній мережі «Facebook».

Офіційна сторінка молодіжного крила «ЗеМолодіжка» має понад 21 тисячу читачів, інформація на сторінці оновлюється постійно, новини складаються з висвітлення діяльності регіональних осередків молодіжного крила, проведення форумів та круглих столів з актуальних соціальних та політичних питань, зустрічей депутатів місцевих рад з молоддю, історій успіху молодих лідерів. Цікавими є дописи про шляхи формування мотивації для молоді та волонтерську діяльність. Стрічка новин доповнюється розгорнутими дописами про діяльність Президента України Володимира Зеленського та народних депутатів України фракції «Слуга народу» [4].

Молодіжна спільнота «Всеукраїнська громадська організація «Солідарна молодь» налічує понад 73 тисячі читачів, новини на сторінці оновлюються

періодично, складаються з тематичних дописів про актуальні події. Висвітлюється інформація про заходи для молоді (форуми, круглі столи, тренінги, спортивні змагання тощо), а також про діяльність лідера політичної партії «Європейська солідарність» Петра Порошенка [5].

Об'єднання української молоді «Батьківщина молода» підтримують понад 14 тисяч читачів, новини на сторінці оновлюються рідко, переважну більшість дописів опубліковано у 2020-2023 роках. Станом на квітень 2025 року є декілька записів про участь молоді у таких заходах як «Spring Political Camp» за підтримки Фонду Конрада Аденауера, а також «Operational meeting of CPN Ukraine» за підтримки Україно-Данської молодіжної крос-політичної мережі [3].

Неурядова організація «Голос.Молодь» офіційно не представлена у соціальній мережі «Facebook», тому активність цієї спільноти проаналізувати складно.

Враховуючи вищезазначений аналіз, можна зробити висновок про те, що не усі молодіжні організації парламентських політичних партій в Україні проводять активну інформаційну політику у соціальній мережі «Facebook». Автор пропонує такі шляхи підвищення продуктивності роботи у цьому напрямку, які можуть позитивно вплинути на висвітлення діяльності молоді у політичних партіях і на зростання партійного іміджу серед громадськості:

1. Періодичність створення й публікації дописів – не рідше трьох-чотирьох разів на тиждень у період найвищої активності користувачів соціальної мережі (як правило, вранішні та вечірні години доби).

2. Обов'язкове використання візуальних матеріалів для звертання уваги (спочатку сприймається графічна інформація, а потім текстова складова допису).

3. Залучення до співпраці молодих фахівців, які мають досвід створення цікавого контенту (молодь є достатньо обізнаною щодо нових інформаційних технологій, при перегляді гарно підготовленого контенту може бути приємно вражена якістю).

Таким чином, інформаційна діяльність молодіжних організацій українських політичних партій у соціальній мережі «Facebook» проводиться достатньо активно, представлені офіційні сторінки функціонують стабільно. Інформація висвітлюється з різною періодичністю, вона насичена актуальними подіями з життя суспільства і держави. Роль та участь молоді у цих процесах описується не достатньо розширено, хоча офіційні сторінки зосереджені саме на підтримці інтересу до себе молодих читачів.

Список використаних джерел

1. «Голоси молоді за соціальну згуртованість та мир у громадах»: у ЧДТУ презентували регіональний план дій «Молодь. Мир. Безпека». Офіційний сайт Черкаського державного технологічного університету. URL:

<https://chdtu.edu.ua/news/item/20500-holosy-molodi-za-sotsialnu-zhurtovanist-ta-myr-u-hromadakh-h-u-chdtu-prezentuvaly-rehionalnyi-plan-dii-molod-myr-bezpeka>

2. Депутатські фракції та групи. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://people.rada.gov.ua/body/view/vr-fra>

3. Молодіжна організація «Батьківщина молода». Офіційна сторінка у мережі «Facebook». URL: <https://www.facebook.com/BatkivshchynaMoloda/>
4. Молодіжна організація «Зе Молодіжка». Офіційна сторінка у мережі «Facebook». URL: <https://www.facebook.com/zemolodizhka>
5. Молодіжна спільнота «Всеукраїнська громадська організація «Солідарна молодь». Офіційна сторінка у мережі «Facebook». URL: <https://www.facebook.com/SolidarnaMolod/>

Abstract. *The theses analyze key aspects of coverage of the activities of youth organizations of parliamentary political parties of Ukraine on the social network "Facebook", consider official pages, the content and nature of published news, and provide practical recommendations for expanding the audience of readers among Ukrainian youth.*

Keywords: *political party, communication, youth, social network, information.*

УДК 113:502.1:631.147|330.3

ЕКОЦЕНТРИЗМ АГРАРНОГО МИСЛЕННЯ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Мірошкіна Н.В.

кандидат філософських наук,

старший викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *стверджується, що найважливішим принципом сучасного професійного аграрного мислення є екоцентризм, який надає системне планетарне бачення взаємодії суспільства і довкілля.*

Ключові слова: *система, природокористування, світогляд, агросфера, біосфера.*

Аграрне мислення – це один із різновидів професійного мислення, тобто розумова діяльність, спрямована на розв’язання професійних завдань та вирішення професійних проблем в сфері аграрного виробництва. Від стилю та особливостей мислення аграріїв залежить, як в агротехнологіях відбувається поєднання матеріального та духовного факторів людського буття, створюються та передаються стереотипи виживання, закладається імперативне підґрунтя смисложиттєвих орієнтацій нації.

Екоцентризм – це особлива історична форма концептуалізації нового образу мислення аграріїв, який складається в останній час під впливом формування нової картини екологічної реальності. В методологічному аспекті він вносить нову ідеологію, програму та стратегію в сфері організації та управління природокористуванням. Екоцентризм базується на уявленні про об’єктивне існування єдиної системи, в межах якої людство, яке створило господарство, культуру, техносферу взаємодіє з довкіллям [2]. Екоцентричне відношення до природокористування в аграрній сфері включає ряд найважливіших елементів і принципів біосферно-біогенетичного землеробства: ландшафтно-біогенетичний принцип землеробства, підтримка оптимального співвідношення рослинництва та тваринництва, забезпечення максимальної

інтенсивності кругообігу речовини та енергії в ґрунті та агробіоценозі, включення елементів інтенсивних технологій в землеробство, рослинництво та скотарство.

Екоцентризм як принцип аграрного мислення спрямований на побудову такої системи діяльності людини в агросфері, яка б могла забезпечити таку соціально-економічну експлуатацію природних ресурсів та умов, яка б приводила до найбільш ефективного їх зберігання і відтворення з урахуванням перспективи розвитку господарства та збереження здоров'я людей.

Екоцентричний світогляд розглядає біогеоценозі, ландшафті та інші компоненти географічної оболонки не як об'єкти експлуатації, а як об'єкти, інтереси яких треба враховувати також, як безпосередні інтереси людини. Однак, людина не може обмежуватися лише природними зв'язками з навколишнім середовищем. Вона турбується про природу и будує своє безпосереднє відношення до неї виходячи з потреб соціогенезу та культурогенезу. Це призводить до виникнення соціоприродних систем. Екоцентричне мислення формує розуміння єдності біосфери та антропосфери, на підставі такої єдності формується ноосфера – сфера розуму.

На протязі довгого часу аграрне мислення ґрунтувалося на природничо-науковому підході, з позиції якого людина та природа або планета розглядалися як відокремлені об'єкти зі своїми закономірностями розвитку. Вони були протиставлені один одному. Екоцентричний принцип не протиставить людство і природу. Людство у ролі підсистеми планети (як глобальної екосистеми) виступає її частиною і тому повинно в своєму розвитку підкорятися закономірностям, які забезпечують рівновагу та сталий розвиток планети як екосистеми.

Екоцентризм як принцип сучасного аграрного мислення закладає в особистість працівника агропромислового комплексу нові якості. Серед них – володіння синтетичним комплексом знань, пов'язаних з екологічною наукою (біологічних, фізичних, хімічних, аграрних, соціальних), вміння розкривати причинно-наслідкові відношення між природними та антропогенними явищами та будувати та цієї основі екологічні моделі, вміння оцінювати явища антропогенного характеру з планетарної точки зору. Головною рисою екоцентризму як типу мислення є екологічний пріоритет (імператив), який не може бути перекритий аргументами виробничого, фінансового, прагматичного характеру. Останнє, на жаль, ще є прекрасним побажанням, а не практичним втіленням.

Екоцентризм аграрного мислення відноситься до «нетехнологічних» факторів розвитку. Це світоглядний принцип, який визначає фундаментальні основи сталого розвитку агросфери: напрямки такого розвитку, цілі, цінності, можливий технологічний механізм розвитку.

Мислення, побудоване на відношенні «Суб'єкт (людини) - об'єкт (природа)» вичленує людину зі світу природи як самостійну від неї сутність. В такому випадку людина протиставляється світу природи, що є основою гносеологічної парадигми, хоч онтологічно, за своєю природою, він є її

частиною і продуктом біосферного розвитку. Альтернативний спосіб мислення, який відповідає концепції сталого розвитку, повинен виходити з такого відношення: «людина як об'єкт розвитку планети (ноосфери) – планета як суб'єкт природного розвитку». Це означає, що аграрно-екологічне мислення не просто повинно враховувати інтереси розвитку природи, а будувати свої міркування з позиції сукупного суб'єкта розвитку «людина – планета».

Екоцентризм визнає як вищу цінність гармонійний розвиток людства та природи. При цьому людина не є центром світа і не наділена особливими привілеями. Метою взаємодії в системі «людина – природа» є як задоволення інтересів людини, так і природи. Етичні норми та правила поширюються не тільки на взаємодію між людьми, вони поширюються на взаємодію людини з природними об'єктами. Розвиток природи та людини мислиться в єдності. Все це пов'язує аграрне мислення, засноване на екологічному імперативі з вирішенням не тільки професійних завдань, але й з вирішенням етичних, політичних та соціальних завдань, що постають перед людством в цілому [1].

Екоцентризм як принцип сучасного аграрного мислення при реалізації концепції сталого розвитку виступає методологічною базою для вирішення низки теоретичних та практичних завдань. Серед них провідними є наступні:

- створення умов для гармонійного вирішення економічних, соціальних та екологічних завдань на підставі визнання пріоритету біосфери та людини, яка є частиною біосфери;
- втілення принципу екологічної безпеки в землекористування;
- реалізація технологій циклового виробництва;
- забезпечення сталого виробництва та споживання на підставі єдності інтересів довкілля, бізнес-інтересів та інтересів людини.

Список використаних джерел

1. Орденов С.С. Формування екологічної свідомості в умовах глобалізації. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2021. № 2. С. 46-50.
DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.34.16314>
2. Ходаківська, О. В., Шпикуляк О. Г. Супрун О. М. Інститути «зеленої економіки у забезпеченні сталого розвитку агросектора: теоретичний вимір. *Бізнес Інформ*. 2017. Вип. 7(474) С. 13-18.
URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000773501>

Abstract: *It is argued that the most important principle of modern professional agricultural thinking is ecocentrism, which provides a systemic planetary vision of the interaction of society and the environment.*

Keywords: *system, nature management, worldview, agrosphere, biosphere.*

УДК 504.06

ПЕРСПЕКТИВИ ПРИРОДООРІЄНТОВАНИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

Суріна Г. Ю.,

кандидат філософських наук,

старший викладач кафедри економічної теорії та суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація.** В умовах змін клімату та підвищення кількості пов'язаних з цим викликів, розглянуто можливості розвитку стратегій природоорієнтованих рішень в Україні як долучення до європейського зеленого курсу. Такі ініціативи, як відновлення водно-болотних угідь та річок, зелене містобудування та інші, призначені покращити стан екосфери.*

***Ключові слова:** природоорієнтовані рішення, природні екосистеми, зелене містобудування, агролісівництво, адаптація до змін клімату.*

Зміни клімату на Землі стають все більш очевидними. Підвищення середньорічних температур, наднормові зливи й локальні підтоплення, погіршення якості повітря, шумові забруднення стають екстремальнішими. У сфері діяльності людини до цього додаються нераціональне використання ресурсів, виснаження ґрунтів, надмірне споживацтво, збіднення біорізноманіття. В таких умовах збільшується кількість хронічних і психічних хвороб людей, переважає відчуття напруги і втоми. Ці виклики вимагають негайного реагування з боку всієї світової спільноти, тому ще у 70-х роках минулого століття у західних країнах розпочалися перші експериментальні просування стратегії природоорієнтованих рішень (ПОР, англ. Nature-based Solutions, NbS), в основу яких покладено модель природних екосистем. Такі рішення призначені виконувати одночасно кілька функцій, тому вони можуть бути вдало включені в стратегії розвитку громад у таких програмах як озеленення і планування міст, управління водними ресурсами й відходами, розвиток громадянського суспільства тощо. З 2013 року Єврокомісія зафіксувала у документах ЄС природоорієнтовані рішення як невід'ємну складову своєї політики, а з 2020 року ПОР вказані одним з головних інструментів європейського зеленого курсу.

В Україні, яка претендує на входження в ЄС, стратегії ПОР розвиваються дуже повільно внаслідок комплексу причин, які поглибилися у період військових дій, але навіть у таких складних умовах наша країна має високий потенціал для розвитку ініціатив ПОР. Серед них можуть бути такі проекти, як відновлення заплав і меандрів річок; створення дощових парків, садів і канав;

створення екодуків і живоплотів; утворення в містах зелених дахів, зупинок, колій, парковок, стін та фасадів, систем збору води навколо дерев, проникних поверхонь; за межами міст утворення лісосмуг, екокоридорів, резервуарів для дощової води, створення просторів біорізноманіття, різнотрав'я тощо.

Розглянемо ініціативи і напрями природоорієнтованих рішень, які все більше розвиваються в Україні й спрямовані на адаптацію до змін клімату, відновлення екосистем і сталий розвиток.

1. *Відновлення водно-болотних угідь та річок.* В цьому напрямі відбувається ренатуралізація річок за допомогою проєктів з демонтажу гребель і відновлення природних русел (наприклад, у дельті Дунаю та Дніпро-Бузького лиману). Також ведеться робота в районах заболочених територій, наприклад відновлення боліт у Поліссі для покращення водного балансу та зменшення повеней. На півночі України починають розвивати палюдикультуру (виращування рослин і тварин на перезволожених ґрунтах), спираючись на передовий досвід країн Євросоюзу.

2. *Зелене містобудування.* У таких містах як Київ, Львів, Одеса створюються парки та еко-коридори; розвиваються зелені зони для покращення мікроклімату. У нових сучасних будівлях Києва і Львова впроваджуються зелені дахи та вертикальні сади.

3. *Еко-дренування в містах.* У Києві, Харкові для очищення стічних вод використовуються біоплато та дощові сади. У Львові, Івано-Франківську асфальт замінюють на водопроникні матеріали, встановлюючи проникливі покриття доріг.

4. *Агролісівництво та регенеративне сільське господарство.* Для боротьби з ерозією ґрунту у Черкаській, Херсонській, Миколаївській, Одеській областях запроваджуються алеї з дерев на полях. Відбувається перехід до органічного землеробства з використанням сидератів та пермакультури, відмова від монокультур.

5. *Відновлення лісів та стійке лісівництво.* У зонах лісу, наприклад у Карпатах, відновлюються букові та ялинові ліси, висаджуються місцеві породи дерев; запроваджуються протипожежні просіки та екологічне управління лісами.

6. *Адаптація до змін клімату.* Для запобігання повеням уздовж річок створюються буферні зони. На півдні України для боротьби з опустелюванням внаслідок підвищення середньої температури повітря і збільшення кількості посух прагнуть відновити природний стан степів.

Означені проєкти здійснюються за підтримки міжнародних та громадських ініціатив, таких як UNDP, WWF, GIZ (адаптація дельти Дунаю); громадських рухів (наприклад, «Зелений лист» у Києві, «Еколтава» у Полтаві).

Значення названих ініціатив для покращення стану екосфери України очевидно позитивне. Вони підвищують біорізноманіття, зменшують кліматичні ризики. Проте проєкти також постійно стикаються з викликами у вигляді недостатнього фінансування, корупції, браку експертів та ентузіастів

цих важливих змін. Впровадження ПОР поступово відбувається в нашій країні, але для масштабування цих процесів потрібні державні програми та міжнародна підтримка, особливо в умовах військових дій.

Список використаних джерел:

1. Віхтманн В., Денищик О. Палюдикультура, досвід ЄС та перспективи впровадження в Україні. Michael Succow Foundation for the Protection of Nature, Німеччина, 2024. 131 с. Режим доступу <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/palyudykultura-dosvid-yes-ta-perspektivy-vprovadzhennya-v-ukrayini> (Перевірено 06.04.2025)
2. Каталог природоорієнтованих рішень / авт. кол.: М. Рябика, О. Гусакова, А. Зозуля, А. Бушовська та ін. Львів: УКМ, 2021. 116 с.
3. Стала енергетика і довкілля | United Nations Development Programme
Режим доступу <https://www.undp.org/uk/ukraine/energy-environment>
(Перевірено 06.04.2025)
4. WWF-Україна | WWF-Ukraine Режим доступу <https://wwf.ua>
(Перевірено 06.04.2025)

Abstract: *In the context of climate change and the increasing number of related challenges, the possibilities of developing nature-based solutions strategies in Ukraine as part of the European Green Deal are considered. Initiatives such as wetland and river restoration, green urban development, and others are designed to improve the state of the ecosphere.*

Key words: *nature-based solutions, natural ecosystems, green urban planning, agroforestry, climate change adaptation.*

СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ВИМІР У СУЧАСНІЙ НАУЦІ»

УДК [81'373.46:634]:811.161.2

ПОХІДНІ ОДИНИЦІ В ТЕРМІНОЛОГІЇ САДІВНИЦТВА ВІД СЛОВА «САДИТИ»

Кравченко Т.П.,

кандидат філологічних наук, доцентка,

доцентка кафедри українознавства,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** порушено проблему становлення термінів на національній основі та входження їх до галузевих термінологій*

***Ключові слова:** термін, похідні слова, термінологія, суфікс, суфіксація*

В Україні із відновленням незалежності постала проблема становлення української термінології різних галузей знань на національній основі. Залежно від позамовних чинників формування термінів різних наукових сфер відбувалося або ж здебільшого на власному мовному ґрунті, або ж із використанням запозичених лексем чи інтернаціональних елементів. Тож біологічна та дотичні до неї термінології у своїй основі мають питому українську лексику. Терміносистема садівництва не є винятком із цього процесу.

Тут спробуємо комплексно дослідити як праслов'янське слово «садити» стало основою для творення цілої низки похідних термінів та установити зв'язки між ними в конкретній терміносистемі садівництва, що буде сприяти її подальшому унормуванню й кодифікації. Садівництво вивчає походження та закони росту, розвитку і розмноження плодових, ягідних і декоративних рослин [1, с.5], як наука і галузь потребує власної термінології, яка має постійно поповнюватися і уніфікуватися, тому постає потреба залучати нові мовні засоби для називання явищ, об'єктів і процесів. Терміном садівництва вважаємо похідну мовну одиницю, яка утворилася за наявним в українській мові словотвірним типом і позначає реалію галузі сільськогосподарського

виробництва плодів культур та співвідносна з її поняттям, а також виявляє певну сукупність ознак і є складником терміносистеми.

Загальновизнано, що терміни можна утворювати: унаслідок переосмислення (термінологізації) загальновживаних слів для позначення певного наукового поняття; перенесення готового терміна з однієї галузі в іншу (ретермінологізація); запозичення та калькування; використання наявних у мові словотвірних моделей або іншомовних компонентів для творення нових назв; використання словосполучень для найменування нових понять [2, с.629 - 630]. Ми розглянемо лише творення похідних термінів від загальновживаного слова «садити», багато з яких входять до ядра терміносистеми садівництва. Воно є словотвірною базою для утворення різних за структурою дериватів, які граматично є іменниками або прикметниками у складі терміносполуки. Утворення похідних відбувається за законами та типами українського словотвору здебільшого на основі морфологічного способу – афіксації, зрідка осново- і словоскладання.

Найпродуктивнішим способом творення галузевих термінів є суфіксальний. Найцікавішим є утворення похідного слова чоловічого роду «сад» внаслідок відсікання дієслівного суфікса, що в подальшому стало ключовим в багатьох термінологіях, зокрема біологічній, садівництві, ландшафтного дизайну тощо. У терміносистемі садівництва воно звузило своє значення та набуло чітких меж: «спеціально відведена значна площа землі, на якій вирощують плодів дерева, кущі тощо» [2, с.1094]. Зрідка нульовий афікс притаманний іменникам жіночого роду, зокрема від префіксальних дієслів «розсадити» і «присадити», як-то: *розсада, присада* (у значенні «прищепа» як професіоналізм).

Продуктивним словотвірним типом в утворенні суфіксальних похідних від дієслова «садити» і його фонетичного варіанта, що позначають опрідметнену дію або специфічний виробничий процес тривалого характеру, є словотвірний тип із суфіксом **-нн-**, варіанти **-інн-**, **-анн-**, **-енн-**, пор.: *садіння, садження*. Від префіксального дієслова «насадити» на означення результату людської діяльності виник термін: *насадження*. Менш вживаним типом, який поступово переміщується на периферію термінології, утворені від дієслів «висадити» і «посадити» терміни з суфіксом **-к** із тим же значенням, напр.: *висадка, посадка*.

На позначення наслідку дії з використанням суфікса **-ок** утворилися терміни: **висадок, відсадок**, а зняряддя праці – суфікса **-лк-**, *саджалка*.

Суфікс збірності **-ин-** для означення сукупності продукції саду, *садовина*. Цей термін був штучно вилучений із українського термінологічного обігу, а наразі його вживання актуалізувалося.

Зафіксовано із коренем сад- термінів – назв осіб, які займаються певною діяльністю, за допомогою суфікса **-ик**, та фемінітива – **-иц-**, напр.: *садівник – садівниця*; на означення результатів праці людини: *розсадник*.

Терміни-іменники «садівник» і «розсадник» стали основою за допомогою питомого суфікса **-ств-** (**-цтв-**) утворені іменники, які називають галузі сільського господарство (*садівництво, розсадництво*).

Треба зазначити, що найпоширенішим способом творення дериватів від слова «садити» є суфіксація. Ці словотвірні процеси відбувалися у загальновживаній мові, а у термінології похідні слова почали об'єднуватися споріднені гнізда. Вважаємо, що такі терміни є породженням зміни первісного значення відповідного загальновживаного слова української мови в певному термінополі. Вони увійшли до термінології садівництва внаслідок «відсікання» частини значення та надання йому чіткого визначення (дефініції) та потрапило до ядра аналізованої системи. Причинами використання слів із загального вжитку у термінології О.Стишов називає «тісний взаємозв'язок та постійний взаємообмін» між загальнонародним лексиконом і словником науки та «прагнення до мовної економії», що є дуже важливо у науковому стилі [3, с.13-14].

Список використаних джерел:

1. Вакал А. П., Литвиненко Ю. І. Садівництво [Електронний ресурс] : навчальний посібник / А. П. Вакал, Ю. І. Литвиненко ; Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. – 102 с.), 5 с.
<https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cdf3d9f1-7435-42b2-9a90-63feeea8aea3/content>
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 5: Р–Т / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, Г. П. Півторак, В. Г. Скляренко, О. Б. Ткаченко; Укладачі: Р. В. Болдирєв, В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, О. С. Мельничук, В. Г. Скляренко, І. А. Стоянов, А. М. Шамота. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. — К.: Наукова думка, 2006. – 705 с.
3. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія. К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.

Abstract: *The problem of the formation of terms on a national basis and their inclusion in industry terminologies is raised*

Keywords: *term, derived words, terminology, suffix, suffixation*

УДК 168.522:37.02:316.32|378.4

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Побережець Г.С.,

кандидат історичних наук, доцентка,

в.о. завідувачки кафедри українознавства,

Миколаївський національний аграрний університет

***Анотація:** розглядається міждисциплінарний підхід до вивчення історії та культури України як сучасний напрям, що інтегрує знання з різних гуманітарних дисциплін для осмислення національної ідентичності. Аналізуються особливості цього підходу, зокрема його дослідницький характер і зв'язок із глобальними перспективами. Оцінюється досвід застосування в українській освіті, включаючи інтерактивні методи та цифрові технології.*

***Ключові слова:** міждисциплінарний підхід, історія та культура України, освіта, глобалізація, інтерактивні методи, національна ідентичність.*

Міждисциплінарний підхід у вивченні історії та культури України, є сучасним і прогресивним напрямом, який дозволяє не лише зберегти й осмислити національну самобутність, а й інтегрувати її у світовий контекст. Цей підхід об'єднує знання з різних гуманітарних наук — історії, культурології, соціології, літературознавства, етнографії, мистецтвознавства, створюючи цілісну картину минулого та сьогодення України. У статті розглядаються особливості цього підходу, досвід його впровадження в українській освіті та перспективи розвитку з урахуванням сучасних глобальних і локальних викликів.

Міждисциплінарність у вивченні історії та культури України ґрунтується на принципі нерозривного зв'язку між цими дисциплінами. Історія, яка традиційно зосереджується на хронології подій, політичних, економічних і соціальних процесах, набуває нового значення через аналіз культурних аспектів — мови, літератури, мистецтва, релігії, народних традицій [1]. Наприклад, вивчення Київської держави без розуміння ролі "Слова о полку Ігоревім" як культурного

феномену чи впливу християнства на архітектуру було б поверхневим. Такий підхід допомагає здобувачам вищої освіти не лише фіксувати факти, а й розкривати причинно-наслідкові зв'язки, що формували історичний розвиток.

У вищих навчальних закладах міждисциплінарний підхід має дослідницький характер. Здобувачі працюють із різноманітними джерелами — від літописів і документів до літературних творів і етнографічних матеріалів, що розвиває критичне мислення та гнучкість у виборі методів аналізу [1]. Наприклад, аналіз діяльності Богдана Хмельницького може включати не лише політичні аспекти, а й культурний контекст, як-от козацькі думи чи іконографію того часу. Це дозволяє синтезувати знання з різних сфер і формувати обґрунтовані висновки.

Глобалізація збагачує міждисциплінарність, додаючи міжнародні перспективи. Вивчення української культури у контексті світових течій наприклад, впливу європейського бароко на архітектуру Гетьманщини чи модернізму в літературі ХХ століття підкреслює її унікальність і водночас універсальність [2]. Такий підхід сприяє міжкультурному діалогу, що є критично важливим у сучасному світі, де Україна активно відстоює свою ідентичність на міжнародній арені.

Здобуття Україною незалежності у 1991 році поставило перед освітою завдання виховати покоління, яке цінує свою історію та культуру, що століттями зазнавали утисків і спроб знищення [1]. Традиційна модель викладання, яка склалася в перші роки незалежності, базувалася на лінійному викладі подій і часто не враховувала ширшого контексту. З часом вона втратила актуальність, адже не відповідала потребам суспільства, яке потребує не лише знань, а й умінь їх застосовувати в умовах інформаційних і гібридних загроз.

Останні десятиліття принесли значні зміни. У вищих навчальних закладах України активно впроваджуються інтерактивні методи — групові проєкти, дебати, аналіз культурних артефактів. Наприклад, здобувачі вищої освіти можуть досліджувати вплив "Розстріляного відродження" на сучасну українську ідентичність, поєднуючи історичні факти з літературним аналізом. Ю. Приходько зазначає, що такі методи підвищують зацікавленість студентів і сприяють розвитку аналітичних навичок, особливо коли йдеться про складні теми, як-от радянські репресії чи боротьба за незалежність [3].

Цифрові технології, що є продуктом глобалізації, значно розширюють можливості міждисциплінарного підходу. Онлайн-платформи, віртуальні музеї, доступ до цифрових архівів дозволяють здобувачам досліджувати історію та культуру України у глобальному контексті [2]. Наприклад, аналіз українського авангарду ХХ століття може включати порівняння з європейськими течіями через доступ до міжнародних ресурсів.

Проте досвід застосування міждисциплінарного підходу має свої обмеження. У середній школі викладання часто залишається дидактичним, з акцентом на запам'ятовуванні дат і фактів, що стримує інтеграцію міждисциплінарних методів [1]. У вищій школі, попри прогрес, брак

фінансування, застарілі підходи деяких викладачів і недостатня технічна база гальмують повноцінне впровадження інновацій.

Перспективи міждисциплінарного підходу в Україні пов'язані з реформуванням освіти та адаптацією до глобальних і локальних викликів. У 2024 році нова концепція історичної освіти для середніх шкіл скоротила години на вивчення історії України на користь світової історії, що викликало занепокоєння щодо послаблення україноцентричності [1]. Проте міждисциплінарний підхід може компенсувати ці зміни, інтегруючи українську історію в глобальний контекст. Наприклад, вивчення УПА можна поєднати з аналізом світових партизанських рухів, що підкреслить її значення без ізоляціонізму.

У вищій школі міждисциплінарність відкриває шлях до створення інноваційних курсів. Поєднання історії з культурологією, політологією чи економікою може дати студентам інструменти для аналізу сучасних проблем, від інформаційних воєн до економічної деколонізації. [4]. В Україні це може стати основою для підготовки фахівців, які не лише знають історію, а й уміють її застосовувати для вирішення актуальних завдань.

Глобальні технології також відіграють ключову роль у майбутньому міждисциплінарного підходу. Віртуальні обміни з іноземними студентами, доступ до міжнародних баз даних і співпраця з закордонними викладачами можуть збагатити навчання [2]. Наприклад, спільний проєкт із польськими чи німецькими університетами міг би досліджувати вплив української культури на європейський романтизм чи роль України у Другій світовій війні, інтегруючи історичні, культурні та соціальні аспекти.

Міждисциплінарний підхід у вивченні історії та культури України є потужним інструментом для осмислення національної ідентичності в глобальному контексті. Його особливості — інтеграція знань, дослідницький підхід і адаптивність — роблять навчання більш глибоким і актуальним. Досвід показує поступовий перехід до інтерактивних і технологічних методів, хоча й досі є виклики, пов'язані з ресурсами та традиціоналізмом. Перспективи розвитку включають створення інноваційних курсів, адаптацію до глобальних тенденцій і посилення виховної ролі освіти, що сприяє формуванню патріотичного суспільства, готового до сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Побережець Г. С., Гончарук В. А., Михайленко С. М., Бойко І. М. Особливості викладання української культури й історії у закладах вищої освіти: від традицій до сучасності. Вісник науки та освіти. 2024. № 11(29). С. 983–993.
2. Побережець Г. С. Вплив глобалізації на методики викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти. Розвиток українського села – основа аграрної реформи в Україні: матеріали Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу (м. Миколаїв, 17–19 квітня 2024 р.) / Обліково-фінансовий факультет. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 49–52.
3. Гринько В. Міждисциплінарний підхід у підготовці фахівців з історії: досвід і перспективи. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2023. № 1. С. 15–22.

4. Кравченко О. Міждисциплінарність як основа формування культурологічної компетентності студентів у процесі вивчення історії України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2023. № 2(155). С. 47–52.

Abstract: *The interdisciplinary approach to the study of the history and culture of Ukraine is considered as a modern direction that integrates knowledge from various humanitarian disciplines to understand national identity. The features of this approach are analyzed, in particular its research nature and connection with global perspectives. The experience of application in Ukrainian education, including interactive methods and digital technologies, is evaluated.*

Keywords: *interdisciplinary approach, history and culture of Ukraine, education, globalization, interactive methods, national identity.*

УДК 37.016.3:17:378.4 «364»

АДАПТАЦІЯ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У МИКОЛАЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шарата Н.Г.,

докторка педагогічних наук, професорка,

професорка кафедри країнознавства,

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: *проаналізовано основні проблеми, що постали перед гуманітарною освітою під час війни, а також розглянуто шляхи підтримки психологічної стійкості здобувачів вищої освіти та забезпечення ефективності навчального процесу в умовах кризи*

Ключові слова: *гуманітарні науки, воєнний стан, методики викладання, здобувачі вищої освіти.*

У сучасних умовах кризи значення досліджень у сфері гуманітарної освіти суттєво зростає, оскільки традиційні підходи до навчання виявляються малоефективними в умовах нестабільності. Збройний конфлікт спричинив глибокі зміни в організації освітнього процесу, зокрема призвів до трансформації традиційних форм навчання та підвищення рівня психоемоційного навантаження на всіх учасників освітнього середовища. Ці чинники потребують адаптації педагогічних стратегій і посиленої уваги до психологічної підтримки здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників.

На сьогодні в українській системі вищої освіти активно використовуються три основні моделі організації освітнього процесу: дистанційна, аудиторна та змішана форми. Вибір конкретної форми залежить від особливостей освітньої програми та специфіки кожного закладу вищої освіти. Водночас кожна з них

характеризується власними викликами, з-поміж яких: потреба у належному технічному забезпеченні, доступ до освітніх ресурсів та забезпечення ефективної комунікації між викладачами та здобувачами вищої освіти.

Змішаний формат навчання, що застосовується в окремих закладах, поєднує онлайн-теоретичні заняття з офлайн-практикою, що, за можливості, організовується у безпосередній взаємодії здобувачів вищої освіти із викладачами.

Для забезпечення безперервності освітнього процесу впроваджуються адаптивні стратегії, що враховують як формат і місце проведення занять, так і використання інноваційних технологій відповідно до потреб здобувачів вищої освіти. Ці заходи спрямовані на збереження доступу до освіти та підтримку її якості навіть за умов збройної агресії.

Гуманітарна освіта посідає провідне місце у формуванні громадянської культури, що є фундаментальною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців. Особлива цінність гуманітарної освіти полягає у її здатності формувати навички психологічної стійкості та ефективного подолання стресових ситуацій, що набуває особливої актуальності в умовах динамічних змін і численних викликів сучасності.

Сучасні освітньо-професійні програми у закладах вищої освіти передбачають інтеграцію широкого спектра соціально-гуманітарних дисциплін, що забезпечують формування необхідних компетентностей у майбутніх фахівців. Зокрема, такі курси, як соціологія, історія та культура України, українська мова за професійним спрямуванням тощо, сприяють не лише оволодінню професійно значущими знаннями, а й розвитку критичного мислення та соціальної відповідальності.

Особливе місце серед освітніх компонентів гуманітарного блоку належить дисциплінам історичного профілю, зокрема «Історії та культурі України». Їх вивчення забезпечує здобуття знань про ключові етапи історичного розвитку українського народу, сприяє розумінню глибинних процесів історичних трансформацій, а також формуванню здатності критично аналізувати різноманітні інтерпретації історичних подій. Такий підхід створює підґрунтя для розвитку аналітичних навичок і формування компетентностей, необхідних для інтеграції національної ідентичності в контексті глобалізаційних процесів сучасного світу.

Соціологія як навчальна дисципліна відіграє важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців, оскільки надає знання про соціальні структури, механізми взаємодії та закономірності функціонування суспільства. Засвоєння основ соціології забезпечує здобувачам вищої освіти здатність аналізувати актуальні соціальні проблеми, що сприяє налагодженню ефективної взаємодії з різними соціальними групами. Це, у свою чергу, є запорукою успішної професійної комунікації та створення продуктивних міжособистісних і професійних стосунків.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» орієнтований на формування високої мовної культури, розвиток грамотності та комунікативної

компетентності здобувачів вищої освіти. Вивчення основних мовних аспектів сприяє засвоєнню різноманітних стилів мовлення, необхідних для ефективної професійної комунікації. Окрема увага приділяється сучасній мовній політиці, етикету та взаємозв'язку мови й культури.

Викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» має подаватися, на нашу думку, після початку вивчення фахових дисциплін та засвоєння певної професійної, зокрема термінологічної, лексики. Пріоритетом повинно стати опрацювання, крім лінгвістичної, фахової літератури з метою здобування інформації, а також розвиток умінь усної та письмової професійно спрямованої компетенції в галузі наукового й технічного перекладу опрацьованих науково-професійних текстів [1].

Вивчення гуманітарних дисциплін є невід'ємною складовою професійної підготовки, оскільки вони сприяють формуванню широкого світогляду, соціальної відповідальності майбутніх фахівців. В умовах сучасного суспільства, зокрема у військовий час, значення таких дисциплін набуває особливого значення. Вони не лише забезпечують фахову підготовку, а й допомагають розвивати критичне мислення, стійкість до інформаційних впливів та здатність аналізувати складні соціально-політичні процеси.

Отже, вивчення гуманітарних дисциплін є невід'ємною складовою професійної підготовки фахівців, оскільки воно забезпечує не лише формування загальнокультурної компетентності та розширення світогляду, а й виховання соціальної відповідальності. В умовах сучасного суспільства, зокрема у військовий час, значення таких дисциплін набуває особливого значення, коли суспільству потрібні стійкість до зовнішніх інформаційних впливів і здатність критично осмислювати складні соціально-політичні явища.

Гуманітарна підготовка відіграє стратегічно важливу роль не лише у професійному становленні особистості, а й у формуванні єдиного, свідомого та стійкого до викликів суспільства.

Список використаних джерел

1. Шарата Н. Методика викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» в аграрних закладах вищої освіти // *Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29 квітня 2022 р., Миколаїв : МНАУ. С. 119-121.

Abstract: the main problems that faced humanitarian education during the war are analyzed, and ways of supporting the psychological stability of students and ensuring the effectiveness of the educational process in times of crisis are considered.

Keywords: humanitarian sciences, martial law, teaching methods, higher education students.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АУДИТ ТА АНАЛІЗ: СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»	4
БУХГАЛТЕРСЬКА ДОВІДКА ЯК ІНСТРУМЕНТ УСУНЕННЯ ПОМИЛОК ПРИ ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Дубініна М.В.	4
ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ESG-ФАКТОРІВ Кузьома В.В.	6
КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ: КРИТЕРІЇ, ЗАХИСТ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ Лугова О.І.	10
АУТСОРСИНГ ОБЛІКОВИХ ФУНКЦІЙ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ Потриваєва Н.І.	12
ОБЛІК ВАЛЮТНИХ СВОПІВ: МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ Сирцева С.В.	14
ФОРЕНЗІК ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Усикова О.М.	16
ОБЛІК ГОТІВКОВИХ ТА БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ФОП: ОСОБЛИВОСТІ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ Чебан Ю.Ю.	18
СЕКЦІЯ «ФІНАНСОВЕ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ»	20
АГРАРНІ НОТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ Боднар О.А.	20
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ГРОШОВИХ РЕФОРМ Бурковська А. В.	22
ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН Мельник О.І.	24
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Мікуляк К. А.	26
СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА»	29
ВПЛИВ ЕМОЦІЙ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІ Біліченко О.С.	29

СПРИЙНЯТТЯ НЕФОРМАЛІВ СУСПІЛЬСТВОМ Борко Т.М., Шешунова А.В.	32
ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ У МЕРЕЖІ «FACEBOOK»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ Конопляник Д.О.	36
ЕКОЦЕНТРИЗМ АГРАРНОГО МИСЛЕННЯ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ Мірошкіна Н.В.	39
ПЕРСПЕКТИВИ ПРИРОДООРІЄНТОВАНИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ Суріна Г. Ю.	42
СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ВИМІР У СУЧАСНІЙ НАУЦІ»	45
ПОХІДНІ ОДИНИЦІ В ТЕРМІНОЛОГІЇ САДІВНИЦТВА ВІД СЛОВА «САДИТИ» Кравченко Т.П.	45
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ Побережець Г.С.	48
АДАПТАЦІЯ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У МИКОЛАЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Шарата Н.Г.	51
Зміст	54

Наукове електронне видання

**МАТЕРІАЛИ ПРИЧОРНОМОРСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
«РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА – ОСНОВА АГРАРНОЇ
РЕФОРМИ В УКРАЇНІ»
(обліково-фінансовий факультет)**

**16-17 квітня 2025 року,
м.Миколаїв, Україна**

Технічний редактор: СТАМАТ Вікторія
Комп'ютерна верстка: СТАМАТ Вікторія

Відповідальність за надані матеріали несуть науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти. Усі учасники освітнього процесу попереджені про необхідність дотримання академічної доброчесності.

Миколаївський національний

